Carles I, Rei dels Catalans i Senyor de les Índies

Autor: Jordi Bilbeny
Data de publicació: 25-12-2014

Va ser Carles I rei d'Espanya i de Castella amb una gran predilecció per Catalunya o va ser rei de Catalunya i Espanya, sense cap interès per Castella, que restava al marge de la política mediterrània, italiana i imperial?

Carles I, Rei dels Catalans i Senyor de les Índies
El 15 de gener de 1519, des de Saragossa, l'Emperador Carles trametia una Reial Cèdula a En Lluís Carròs, membre del consell reial i ambaixador seu a Roma, a fi que supliqués al Papa l'annexió d'un cert nombre d'illes americanes al bisbat de l'illa de Sant Joan. El rei li deia: "En Lluís Carròs, del nostre consell i el nostre ambaixador a la cort de Roma; sapigueu que al temps que es féu l'erecció de les esglésies i bisbats de les Índies, el papa Juli de gloriosa memòria, a suplicació dels catòlics reis, senyors meus i avis, que tinguin santa glòria, instituí i ordenà que l'illa de Sant Joan de Boriquén, que és a les dites Índies, fos un bisbat, pensant que la dita Illa era més gran, i que l'església en tindria renda convenient perquè el seu prelat s'hi pogués sustentar, i així fou instituït en el seu bisbat el llicenciat Don Alonso Manso, bisbe que és ara de dita Illa; ara, per raó que la dita Illa és molt petita, les rendes del dit bisbat són molt poques i no suficients per al seu sustentament, perquè les despeses de la terra són molt grans, i prop de la dita Illa, en el camí d'Espanya a les dites Índies, hi ha certes illes que ara com ara són inútils per tal com són habitades de gents idòlatres i de vicis, sense coneixement de la nostra santa fe catòlica, i així perquè creixi el dit bisbat com perquè els bisbes s'hi puguin sostenir, com també perquè els habitadors de dites illes es converteixin amb la doctrina que el dit bisbe procurarà de donar-los, seran bons cristians i no es trobaran en la idolatria que ara es troben i es plantarà i arrelarà la nostra santa fe catòlica, ha semblat a la catòlica Reina, ma senyora, i a mi, que les dites illes s'ajuntin i s'annexin amb el dit bisbat de Sant Joan, les quals són aquestes: El Barran, Santa Creu, Les Verges, Sant Martí, L'Àguila, El Barret, San Vicenç, Sava, Estàsia, Sant Cristòfor, Les Neus, Rodona, Montserrat, S'Antiga, La Barbada, Guadalupe, Desitjada, Maria Galant, Tots Sants, Dominica, i escric sobre això al nostre sant pare, amb creença a vós remesa; per tant, jo us mano que llavors, per virtut d'aquesta carta de creença, supliqueu de part meva a Sa Santedat que li plagui annexar les dites illes suara esmentades al dit bisbat de Sant Joan, a fi que tot sigui un cos i una unió, i d'això en

gaudeixi el dit bisbe, com si al principi de l'erecció del dit bisbat es tinguessin i s'incorporessin, tot dient a Sa Santedat quant és servit de Nostre Senyor i bé de les dites terres i de llurs habitants; i per a això feu i poseu tota sol·licitud i bona cura necessària, com en cosa del nostre servei"[1].

Així mateix, a la carta de creença que l'Emperador, des de Saragossa i amb la mateixa data, enviava personalment al Papa per suplicar-li l'annexió de les illes sobredites al bisbat de l'illa de Sant Joan, li feia saber que "jo escric a En Lluís Carròs, el meu ambaixador, que de part meva parli a Vostra Santedat el que d'ell sabreu, sobre l'annexió i unió de certes illes que s'han d'annexar al bisbat de l'illa de Sant Joan"[2]. El Rei obria el text de la carta, i el tancava a la signatura, amb els títols de "Rei de Castella, de Lleó, d'Aragó, de les dues Sicílies, de Jerusalem, de Navarra, etc.", cosa que deixa a palès que, d'antuvi, no actuava exclusivament i únicament com a monarca castellà, sinó també –sobretot tenint en compte que el document se signa a Saragossa, durant les dates en què va ser reconegut rei i sobirà del regne aragonès– com a rei de la Corona d'Aragó. Això explicaria, alhora, la intervenció del valencià Lluís Carròs, baró de Toga[3], davant de la Santa Seu per resoldre temes d'estricta índole americana; la qual cosa torna a posar de relleu la participació dels catalans en els primers afers diplomàtics de l'adquisició del Nou Món.

Però també explicaria totes les gestions que l'Emperador va fer tan bon punt va arribar a Saragossa, en relació amb les noves terres americanes. A la capital aragonesa, al 10 de setembre de 1518, el rei expedeix una Cèdula, per la qual expressava la cura que havia de tenir el Pare Bartomeu de Cases per aplegar llauradors i gent feinera que havien de passar a les Índies[4]. Amb aquesta mateixa data, també dirigeix una Reial Cèdula als Consellers, Regidors i autoritats de totes les ciutats del regne d'Aragó, als quals demana que passin llauradors a les Índies[5]. Deu dies més tard[6], va fer redactar unes Constitucions "perquè els indis, a l'illa Espanyola i a les altres illes que eren descobertes, fossin ben tractats i governats"[7].

L'Alonso de Santa Cruz ens ho exposa de la tenor següent: "Essent el rei En Carles a la ciutat de Saragossa, fou informat com a causa de la molta negligència y descuit que s'havia tingut a fer guardar les Ordenances que els Reis Catòlics, els seus avis, i altres governadors que havien estat de l'illa Espanyola havien fet als indis, els indis havien rebut molts greuges i danys en el seu tractament i conservació i multiplicació, per on havien vingut a molta disminució i havien recrescut molts altres mals i inconvenients; i com que la intervenció de Sa Altesa fos que els dits indis fossin ben tractats i doctrinats i instruïts en la fe catòlica, amb el parer de persones, teòlegs, legistes i canonistes i altres persones sàvies i experimentades, manà fer certes ordenances, afegint i traient algunes coses a les que el Rei Ferran, el seu avi, havia fet"[8]. Acte seguit, En Santa Cruz ens dóna un vast resum de les Ordenances[9] i, en acabar de narrar totes aquests mesures a favor de la conservació dels nadius americans, i en una clara evidència que aquest tema era de la sola incumbència aragonesa, ens remarca: "Despatxades les coses d'Aragó a les Corts de Saragossa, partí el Rei En Carles, a 27 de gener, cap a Barcelona"[10].

Abans, però, de marxar, i també des de Saragossa, va rebre la nova del descobriment del Iucatan[11]. Al 18 d'agost del 1518, va autoritzar a En Laurent de Gorrevod, membre de la seva Cancelleria flamenca, "a introduir a les Índies 4.000 esclaus negres"[12], mentre, també a l'agost, "En Chièvres rebé fonts de rendes immensament lucratives i el dret a omplir tots els llocs vacants a Amèrica"[13]. Al 14 de setembre, confirma En Joan Rodrigues en el càrrec de pilot reial que li va ser concedit per En Ferran II, el 23 de maig de 1512[14]. Li atorga ara un sou determinat, que li serà augmentat a Barcelona, al març del 1519, "amb vista ja al viatge d'En Magallanes, en què hi anà com a pilot de la nau «Sant Antoni»"[15]. Al 24 de setembre expedia una Cèdula en què ordenava "que no passés a les Índies, illes i terra ferma cap persona que fos condemnada per la santa inquisició, ni fill ni nét de cremat ni reconciliat"[16]. I, al 30 de setembre, dirigia una Reial Cèdula als procuradors de l'Orde jerònima de l'Illa Espanyola, als seus jutges d'apel·lació de l'Audiència i del seu Jutjat, en què els ordena que guardin les ordenances donades pels Reis Catòlics al 1516 amb tot rigor i justícia perquè no siguin maltractats els indis[17], mentre, al 9 d'octubre propsegüent, envia En Lluís Berrio "amb les provisions i instruccions que veureu i seran pregonades a fi de fomentar l'anada a Índies dels súbdits i naturals d'aquests regnes perquè les poblin i hi tinguin béns i s'hi estableixi i hi arreli la fe catòlica, tot encarregant als consells i autoritats que facilitin i ajudin en tot els qui hi volguessin anar"[18].

Resta clar que "els súbdits i naturals d'aquests regnes" que han d'anar a conquerir i poblar el Nou Món, tan sols poden ser els súbdits i naturals dels regnes d'Aragó. Amb aquesta finalitat, l'Emperador, també des de Saragossa, el mateix dia, demana "que els consells i autoritats de les ciutats, viles i llocs donin posada gratuïta a En Lluís de Berrio i als que vagin amb ell i els facilitin els manteniments necessaris a preus corrents, i que els tractin bé i honradament"[19].

El fet el relata extensament el Pare Bartomeu de Cases[20], que, a més a més, ens innova que l'Emperador va ordenar a En Berrio "que aneu amb En Bartomeu de Cases, el nostre capellà, on l'enviem, i feu en tot el que ell us digui"[21]. I és el mateix Cases que narra com, "en aquest any de 18, a Saragossa, féu el rei a En Diego Velàzquez governador de tota la terra del Iucatan i de la Nova Espanya", que s'acabava de descobrir[22].

Tot plegat indica que, mentre a Valladolid l'Emperador amb prou feines expedeix documentació relativa a l'empresa del Nou Món, per contra, des de Saragossa, desplegarà una tasca ingent per ordenar i impulsar les conquestes americanes, implicant-hi súbdits, consells, ciutats, autoritats, viles i llocs, que es va veure renovada, poc després, des de Barcelona.

És molt estrany que, si com diu la historiografia oficial, les Índies depenien exclusivament de Castella, els múltiples afers que s'hi haurien d'haver ordenat, el nombre incomptable de negocis i navegants que haurien d'haver volgut veure i capitular amb el rei a fi de posar en ordre les seves empreses i negocis, els grans esforços dels religiosos per evangelitzar i salvaguardar de la destrucció els indígenes, la voluntat indeturable de la Cort i dels juristes per redactar ordenances, provisions i lleis, no hagués deixat cap rastre a Valladolid i només hagués aconseguit deturar el monarca quatre mesos entre els castellans.

El fet que constato aquí, no és tan sols una conjectura, sinó que d'una lectura acurada a les actes de les Corts que el rei Carles va tenir en aquesta ciutat, es pot observar amb una gran diafanitat que no hi ha ni un sol esment a les terres americanes. Ni un de sol[23]. Conformement, no en fa cap referència En Ciríaco Pérez Bustamante al seu article sobre l'"Actividad legislativa de Carlos V en orden a las Indias"[24]. I En Vicente de Cadenas, per bé que en l'amplíssim apèndix documental del seu llibre Carlos I de Castilla, Señor de las Indias, no reprodueixi cap document subscrit a Valladolid que faci referència al Nou Món[25], almenys en cita un al llibre, datat el 13 de gener de 1518[26], que qualifica de "la primera Cèdula d'En Carles I de Castella en relació amb les Índies"[27]. Però llevat d'això, res de res.

D'altra banda, sobta enormement que, mentre que hom, a la cinquena petició, suplica al rei que "oficis, ni beneficis, ni dignitats, ni comandes, ni tinences, ni governacions no es donin ni concedeixin a estrangers", ni que "no doni, ni concedeixi carta de naturalesa a cap estranger, i que, si algunes són donades, que les mani revocar"[28], no es faci cap al·lusió als càrrecs que tenien els governadors i virreis Colom al Nou Món –ni pel fet d'haver-los-els atorgat, ni per la voluntat de revocar-los-els–, i, en canvi, es posi un èmfasi notable perquè es "mani proveir, en especial, que les tinences i dignitats i d'altres beneficis que vaquessin a l'Arquebisbat de Toledo i als altres bisbats es donin a naturals"[29]. Evidentment, les Corts tampoc no fan cap esment a cap bisbat de les Índies, tot i la promesa reial que "d'aquí en endavant guardarem i manem guardar el que sobre això que ens supliqueu us prometérem"[30]. I fa quedar perplex que si Castella en aquells moments estava duent a terme la colonització i conquesta militar d'Amèrica, la setzena petició exigeixi al monarca que "no permeti que or, ni plata, ni moneda monedada surti d'aquests Regnes"[31] i que la divuitena consisteixi precisament a suplicar-li "que no es puguin treure cavalls del Regne"[32].

Sobta també granment que els procuradors de la ciutat de Sevilla no facin cap al·lusió al Nou Món, ni tan sols En Cristóbal Pinelo en el seu discurs en representació d'aquesta ciutat andalusa[33]. Però el que més em crida l'atenció és que ni a les anteriors Corts de Toro, de 1505[34]; ni a les de Valladolid, de 1506[35]; ni a les de Burgos, de 1512[36] i 1515[37], no hi ha cap referència, en els títols de la reina Joana, a la senyoria de les Índies. Fet que es torna a repetir novament a les Corts de Valladolid de 1518, reunides ara pel nou rei Carles[38] i que s'adiu a la perfecció amb el parer d'En Juan Manzano sobre la titularitat primitiva d'aquests nous regnes indians, car, segons ell, "dels tres nous regnes (Canàries, Granada i les Índies), l'únic que restava per incorporar a la Corona castellana al 1504 era el de les Índies de la Mar Oceana"[39]. Efectivament, les Índies "s'incorporaren formalment [a Castella] a les Corts de Valladolid de 1518"[40]. Tal com ha indicat En Santiago Sobrequés, les Índies foren, "definitivament incorporades a Castella per les Corts de Valladolid de 1518, sense que aquest fet produís cap reacció de protesta per part dels catalans ni dels altres pobles hispànics"[41].

I, conformement, ho ha consignat En Florentino Pérez Embid, pel qual "mentre la incorporació de Navarra a la Corona de Castella s'havia declarat ja formalment, i podia, per tant, ratificar-se, la de les Índies no es farà fins a les Corts de Valladolid, de 1518, en què En Carles I fou jurat Rei del regne castellà. Ens informa nítidament d'aquest últim detall un grup important de documents, publicats ja des de fa bastnats anys"[42]. I, si bé, En Pérez Embid es plany perquè "és llàstima que no ens sigui possible conèixer les fòrmules exactes que s'empraren a les Corts de Valladolid de 1518 per declarar la incorporació formal de les Índies a la Corona castellana"[43], no pas per això deixa de constatar que hi van ser incorporades en aquest mateix any i en aquestes mateixes Corts.

En Pedro Aguado, tanmateix, s'estranya que aquesta incorporació de les noves terres americanes a Castella es produís en una data tan tardana com la de 1518 i ho atribueix al fet que "faltava aquesta formalitat"[44], evidenciant, alhora, de tot en totes que, fins llavors, no s'havia formalitzat legalment. Com la majoria d'historiadors que, seguint la documentació adulterada, han cregut en una descoberta castellana d'Amèrica, l'Aguado pensa que no hauria calgut cap legalisme jurídic per formalitzar-ne la possessió, perquè "les Índies eren de Castella per pura llei de gravetat històrico-diplomàtica"[45]. En cap moment, però, no s'interroga per què En Carles I no va respectar aquesta inèrcia gravitatòria i va ser precisament ell qui ho va formalitzar constitucionalment en el decurs d'unes Corts.

En canvi, tenim constància que En Carles signa les Constitucions fetes a les Corts de Barcelona de 1519-1520 com a rei “de les Illes de les Indies i Terra Ferma i del mar oceà”[46].

Ara, doncs, no ens ha de fer estrany adonar-nos que tota l’ordenació jurídica referent al Nou Món –com hem vist– s’agilita des de Saragossa i, tot seguit, es clourà al llarg d’un any de negociacions intenses a Barcelona i Molins de Rei.

Les atencions que l’Emperador va tenir als catalans i la notable influència d’aquests en la seva primerenca política imperial, va portar l’Antoni de Bofarull i Brocà a veure-hi una connexió amb la llarga estada que el rei va fer en aquells seus regnes, car li semblava “com si aquest extrem de la Península llavors li convingués més per als seus càlculs que qualsevol altre, i fins i tot la mateixa Cort”[47]. I reblava que “En Carles, més que tots els seus successors, sembla recordar i reconèixer la importància de la regió que amb les seves armes més facilità als seus antecessors el domini d’Itàlia”[48]. Totes aquestes mostres d’atenció, i les exposades per En Bofarull i Sans, uns anys després, han fet dir a En Ferran Soldevila que “ens proven, si no, potser, la seva predilecció pels catalans –una monografia documental ha pogut ésser bastida amb aquest títol– la seva indubtable dilecció envers ells”[49]. La monografia esmentada és l’aplec documental d’En Francesc de Bofarull i Sans: 130 documents que demostren la relació de l’Emperador Carles amb Catalunya i que, segons el seu parer, són el senyal evident de “la predilecció d’aquest monarca envers els súbdits de la Corona Aragonesa i, en particular, els de Catalunya”[50]; el qual sentiment d’afecte “fou sempre correspost amb lleialtat pels catalans, establint-se una harmonia tan persistent que mai més no fou interrompuda”[51].

En Roger Bigelow Merriman també és de l’opinió que, “segurament, cap part d’Espanya era més favorable a les seves aspiracions que la cosmopolita Barcelona”[52]. Segons ell, que exposa les tibantors produïdes pel protocol de convocatòria de Corts a Barcelona, “a part d’aquestes inevitables querelles sobre procediments i finances, l’actitud general dels catalans fou molt menys desfavorable per al rei que la dels castellans i aragonesos”[53], per raó del seu marcat cosmopolitisme[54]. I reblava: “No fou, tanmateix, per les adquisicions territorials del seu jove sobirà, sinó més aviat per les seves perspectives imperials, per allò que la imaginació dels catalans resultà principalment impressionada”[55].

Així mateix, En Royall Tyler ho ha mirat d’explicar tenint en consideració el passat militar i comercial dels catalans. Per ell, “Barcelona, un dels grans ports comercials de la Mediterrània, havia conegut durant dos o tres segles un grau de prosperitat mai no somiat per cap de les ciutats marítimes castellanes. Aragó, amb Catalunya i València, havia seguit sent més ric que Castella i les seves dependències”[56]. I afegeix que “A En Carles li agradaven els catalans i Barcelona, on passà molt més temps que a la seva primera visita a Castella, tal vegada per la mateixa raó que pertanyia més al passat que al futur”[57].

Des d’aquesta perspectiva, En Soldevila ha assegurat que, “en les estades del monarca a Barcelona, especialment el seu llarg primer sojorn, durant el qual –un any, ple d’esdeveniments de transcendència europea– fou capital del seu imperi”[58]. La idea de Barcelona com a seu imperial la recollirà alhora En Joan Reglà. Segons ell, hi ha uns “fets concrets que poden explicar l’esmentada predilecció”[59] del nou rei per Catalunya, entre els quals en sobresurt un de determinant: “A la seva arribada a Espanya al 1517, En Carles de Gant considerava la Corona d’Aragó al cap dels seus regnes peninsulars”[60]. Com a “capital de l’imperi” també l’esmenta En Jaume Casals, afegint-hi que, justament per això, “grans personatges europeus començaren a arribar-hi”[61]. I, àdhuc, En Juan Manuel González Cremona, anant un xic més enllà, ha fet notar que Barcelona va ser “en aquells dies la capital de tota la cristianitat”[62].

Per En Pierre Vilar, que analitza l’arribada del nou rei als seus dominis peninsulars, “el flamenc, tot just rebut, es troba millor, els primers anys, a Barcelona que a Valladolid; afalaga els seus súbdits mediterranis; la capital catalana, el 1519, esdevé el punt de mira del món quan Carles, a la mort de Maximilià, es converteix en candidat a l’Imperi”[63].

L’Elliott també ha emès una opinió molt semblant, car, per ell, “l’elecció d’En Carles com a emperador modificà inevitablement les seves relacions amb els seus súbdits espanyols. Contribuí molt a augmentar el seu prestigi i obrí horitzons nous i inesperats. Els catalans, atès que llavors residia entre ells, foren probablement els primers a entendre-ho. El mateix Carles s’estava transformant i començava a adquirir una personalitat pròpia. Semblava haver establert una relació més fàcil amb els seus súbdits catalans que amb els tan suspicaços castellans, i durant sis gloriosos mesos Barcelona exultà per la seva condició de capital de l’Imperi”[64].

Igualment, En Pere Voltes, en parlar de l’estada de l’Emperador a la capital de Catalunya, escriu que “Barcelona –i amb ella el poble català– foren els primers dominis peninsulars d’En Carles que comprengueren cabalment el sentit de la seva política i que captaren el començament d’una nova època de la monarquia espanyola”[65]. Per això l’Emperador romania a Barcelona. Segons En Voltes, “molts mesos portava la ciutat en el seu ofici de centre de la política de l’Imperi: a tots els carrers i a totes hores es veia l’anar i tornar de gent forastera, emissaris de les ciutats del

regne o ambaixadors d'altres sobiranies"[66].

Aquest fet, que hauria d'haver estat considerat una autèntica anomalia política pels estudiosos d'aquest període històric i pels mateixos biògrafs de l'Emperador, ha passat completament desapercebut. Si, com defensa la historiografia oficial, les noves terres americanes pertanyien exclusivament a Castella, i era des de Sevilla, única ciutat i port des d'on s'articulava tota la política econòmica i militar imperial, hauria estat molt congruent que l'Emperador fes la seva estada més perllongada dels regnes hispànics en aquesta ciutat o, en el darrer dels casos, en aquell regne, expedint-hi memorials, ordenances, ordres, cèdules reials; rebent els conqueridors i evangelitzadors; agombolant els múltiples mercaders i els particulars que tenien negocis al Nou Món, cedint a les seves pressions i requeriments, i supervisant els conflictes jurídics que es derivaven d'aquella primera colonització i que van donar lloc a documentació diversíssima. Però no va ser així. El nou monarca no va posar els peus a Sevilla, ni tan sols va fer cap intent d'aproximar-se a Andalusia, sense que això, de retruc, tampoc no desvetllés ni una sola queixa ni de les institucions sevillanes ni de cap particular.

A més a més, a Castella només hi va romandre quatre mesos. I, encara, per si fos poc, els dos primers "s'invertiren principalment en festes, torneigs i audiències als grans principals"[67]. Les Corts, per tant, amb prou feines van durar tres mesos. Es van obrir al gener de 1518[68] i "al 22 de març el rei s'acomiadà de Valladolid"[69]: el temps just per recollir els impostos i marxar-ne ràpidament; cosa que no ens hauria de fer estrany, perquè, tal com ens recorda En Henry Kamen, "a Castella, la principal funció de les Corts consistia a votar subsidis (serveis), a fi que el rei pogués atendre les necessitats de l'Estat"[70].

L'actitud de la Cancelleria reial amb aquest regne va ser a tothora distant. Ja d'entrada, "es mantenia els castellans lluny del rei, obligant-los a veure ocupats els càrrecs i prebendes per forasters"[71]. Mentre que, altrament, l'Emperador es va estar dos anys als seus dominis catalans. La perllongada estada a Catalunya va fer que, al novembre de 1519, els dirigents comuners "escrivissin als municipis més importants [de Castella], assenyalant que En Carles I havia passat molt més temps a Aragó que a Castella i proposant una reunió de representants municipals"[72]. Acte seguit, "una delegació de Toledo a la Ciutat Comtal, ja havia notificat al rei el seu descontentament per raó de la breu estada en terres castellanes davant el llarg temps de permanència a la Corona d'Aragó: quatre mesos versus dos anys"[73]. Cert: la carta de Toledo a les altres ciutats castellanes acusava el rei d'haver-se detingut molt poc a Castella, fet que "ha ocasionat granment que les coses d'aquest regne hagin quedat pendents"[74]. No cal dir que, efectivament, tal com apunta En Royall Tyler, "els castellans se sentiren menyspreats"[75] i, d'acord amb En Kamen, pensaven que el pas tan fugaç per les seves terres, primer a Valladolid i després només a La Corunya, "semblaven ser mostres de menyspreu per la seva herència castellana"[76].

Segons l'Ernest Belenguer, "Castella tem que l'Emperador la supediti a la globalitat de la seva tasca i que no torni més a aquell regne; i que si ho fa sigui per poc temps i per exigir impostos"[77] i prou. En Merriman creu que als castellans no els plaïa pas la idea de ser "la cua de l'estel imperial"[78] i que l'opinió d'aquests "era exactament oposada a allò que és universal. Malgrat tots els grans esdeveniments del regnat precedent, els seus interessos eren primordialment encara locals i particularistes"[79].

Conformement, En Joseph Pérez, ens assabenta que "En Carles V havia quedat massa temps apartat dels assumptes de Castella"[80]; la qual cosa, juntament amb les seves decisions imperials, va reforçar "el convenciment que tenien els castellans de no comptar per a res"[81]. Tan és així, que, fins i tot, a la tornada de l'Emperador a Castella, dos anys després, "es murmurava que Chièvres volia que se celebressin Corts a la llunyana Galícia per poder escapar d'Espanya amb la fortuna que havia acumulat"[82] i no sotmetre's a les pressions castellanes. Per això es convocaven les Corts allà: per recollir uns diners fàcils i ràpids, "destinats sobretot a pagar el cost de l'enorme flota de 100 naus que salpà de La Corunya, el 20 de maig, amb En Carles a bord"[83].

A vista d'aquest menyspreu i de la nul·la importància que el En Carles va atorgar a Castella, en aquell seu primer contacte, En Menéndez Pidal, confonent Espanya amb Castella –no sé si per manca de rigor historiogràfic o per voluntat política expressa–, creu que, d'antuvi, el rei "no concebé la preeminència d'Espanya entre els seus Estats"[84], sinó més tard, a les Corts de la Corunya[85], de 1520, i encara suggestionat pels flamencs i els consellers[86]. Tal com diu –erròniament– En Menéndez Pidal, "en sortir d'Espanya per coronar-se a Alemanya, En Carles fa la seva primera declaració imperial"[87]. Per això, aquest erudit espanyol acusa el monarca de "jove de mentalitat retardada"[88] i en cap moment no s'atura a estudiar l'estada reial i el seu ingent desplegament diplomàtic a Saragossa i Barcelona, als quals no en dedica ni una sola ratlla, per més que afirma que "En Carles no feia sinó continuar la fermesa del seu avi Ferran el Catòlic"[89]. Amb tot, i per bé que també assegura que l'hegemonia d'Espanya dins d'Europa l'havia iniciat En Ferran d'Aragó[90], en glossar l'organització imperial espanyola, afirma que "En Carles no inicià aquesta nova floració i maduresa, sinó Na Isabel la Catòlica"[91] i està d'acord amb el criteri d'En Fernández Navarrete, a la seva Conservación de Monarquía, de 1625, que la idea imperial d'Espanya provenia

de Castella[92].

Tal com ha dit l'Ernest Belenguer, "evidentment, la interpretació d'En Menéndez Pidal és la que menys sobreviu avui dia de totes les que s'han proposat"[93] sobre les concepcions imperials d'En Carles I. Per ell, "En Menéndez Pidal s'equivocà precisament quan cregué que el seu disseny d'Imperi de pau cristiana nasqué a Espanya i, sobretot, a Castella. Perquè la revolta de les Comunitats ja havia mostrat, entre d'altres coses, el «no» castellà a l'Imperi"[94].

Per contra, a Catalunya i en els seus estats, més que una idea imperial, existia, de fet, un autèntic imperi, on diversos regnes eren governants per una mateixa monarquia. Són múltiples els textos d'autors catalans del segles XV i XVI que parlen amb gran naturalitat d'«imperi». M'estalviaré, per raó de la seva prolixitat, de repetir-los ara i aquí. Però, amb la finalitat que en quedi constància, i per tal de tenir una visió precisa del pensament imperial català del segle XV, en voldria rellevar, almenys, un. Així, reproduiré tot seguit els mots més que famosos que el Bisbe Joan Margarit va pronunciar a les Corts de Barcelona, al 1454, el qual, en parlar de Catalunya, deia: "És aquella ja benaventurada, gloriosa e fidelíssima nació de Cathalunya, qui per lo passat era temuda per les terres e les mars; aquella qui amb sa feel e valent spasa ha dilatat lo imperi e senyoria de la Casa d'Aragó"[95].

Com de costum, han estat els autors estrangers els qui han parlat d'aquest imperi català amb més naturalitat i rigor. Entre ells, sobresurten En J. Lee Schneidman, amb la seva obra monumental, intitulada L'Imperi catalano-aragonès[96], i En J. N. Hillgarth, amb el seu llibre sobre El problema d'un imperi mediterrani català[97]. A més a més, En John l'Elliott estava convençut que l'imperi carolí s'havia construït sobre la base "de l'imperi mediterrani medieval catalano-aragonès"[98]. I també En Manuel Ballesteros-Gaibrois ho ha posat de manifest, puix per ell, a l'època d'En Ferran el Catòlic, "de tots els regnes espanyols, d'on primer sorgeix la veu [...] que parla d'Imperi és a València"[99]. En suport d'això cita les cartes del Batlle General de València, que dirigides al rei Ferran, li diuen: "Al molt alt e molt poderós príncep Rey e Senyor, nostre Rey e Senyor Emperador de Spanya"[100]. Per la qual cosa, rebla convençut que "aquesta consciència imperial d'Espanya, molt abans que un Cèsar d'origen germànic vingués a regir-la, quan encara els ambaixadors de l'Emperador visitaven les terres peninsulars, és una dada inapreciable per a la història de la idea d'Imperi als regnes espanyols"[101]. Idea que passarà a ser atribuïda, després, a En Carles I. Però no pas com a Rei d'Espanya, sinó bàsicament i fonamentalment com a comte de Barcelona i rei d'Aragó.

Així ens ho donen a entendre els consellers de Barcelona, amb l'arribada del nou príncep al cap i casal, a començament de 1519, puix, en voler-lo honorar de manera especial, escriuen que ho fan "com sia major senyor e de major imperi e senyoria que jamai sia estat rei algú d'Aragó"[102]. La qual cosa reforça el fet que l'imperi carolí era l'imperi català.

Però, tal vegada, l'historiador espanyol que ha anat més lluny en les seves observacions ha estat En Luis Suárez Fernández, car per ell, "la Corona d'Aragó constituïa una veritable comunitat de països independents, sense cap altra institució comuna que l'autoritat del sobirà, tot i que amb sòlids fonaments per la unitat d'interessos mercantils. Ambdues condicions s'aplicaran després a Castella, com si hi hagués la pretensió de fer d'aquesta un regne més dins de la commonwelth aragonesa"[103]. La precisió d'En Suárez és capital, car defineix molt bé la realitat política d'una Castella incorporada a l'imperi català, com havia d'haver estat. Perquè és totalment impensable i jurídicament impossible pretendre que els Regnes de Navarra, Aragó, Catalunya, Mallorca, València, Sardenya, Sicília i Nàpols fossin annexionats a Castella. Això va passar, certament, però al 1716.

Tornant, a l'enuig dels castellans a la política del nou monarca també sembla justificat perquè els diners que el rei, amb presses extremes, va recaptar a Valladolid s'havien de gastar a Aragó i Catalunya. Les seves queixes reiterades que no es traguessin diners del regne, ara ens haurien de permetre de fer una nova lectura d'aquell malcontentament. No es queixaven pas perquè traguessin diners cap a Amèrica, sinó en direcció als Estats de la Corona d'Aragó. L'anomenat Pere Màrtir d'Anguera ja ho va constatar al seu Epistolari, car, tot just deixava el regne d'Aragó i entrava a Lleida, apuntava, al 30 de gener de 1519: "Els que formem el seguici del Rei hem deixat en aquest regne dos-cents mil ducats. Hi ha qui pensa que aquest càlcul és molt baix. Tot s'ha tret de la mísera Castella. El Rei enriquí els aragonesos i enriquirà també els catalans"[104]. I, al 25 de desembre d'aquest mateix any, tornava a escriure: "Molt més de 500.000 ducats deixaren a Catalunya el rei i la Cort castellana, mentre que d'ells no en tragueren un cèntim. Aquesta província s'enriquí, Castella s'empobrí"[105].

Ha estat En Federico Chabod dels pocs historiadors que ha fet una lectura d'aquelles queixes i l'ha orientada en la direcció que suara exposava. Per ell, l'estada curtíssima del rei a Castella, "no solament ofenia la «dignitat» dels castellans, la seva susceptibilitat tan viva i trista, sinó també els seus interessos, tota vegada que l'estada de la Cort en un lloc determinat significava grans despeses en benefici del comerç, etc., d'aquest lloc; ara, la llarga permanència a Aragó i Catalunya significava que allà es gastaven les rendes de la Corona, rendes en la seva quasi totalitat aportades precisament per Castella"[106]. Per En Chabod, "als castellans els preocupava evitar que les rendes del país anessin a

engreixar «estrangers»”[107], tal com havien declarat a les Corts de Valladolid. Però, fent-ne cas omís, “vet aquí que, ara, justament, el rei afavoria, de grat o no, els aragonesos, que, per als castellans, també eren estrangers!”[108].

El problema del manlleu de diners castellans per a ser gastats als Estats de la Monarquia Catalana, l’ha acabat d’explicitar de tot en tot En González Cremona, pel qual, “que el rei hagués estat quatre mesos a Valladolid, restant-te després vuit a Saragossa i quasi un any a Barcelona, malgrat que Castella li havia donat tres vegades més de diners que Aragó i sis més que Catalunya, irrità els castellans, que deien que En Carles s’havia gastat en els regnes veïns els diners que ells li havien donat”[109].

La predilecció de l’Emperador per Catalunya ha estat discutida, obviada i, fins i tot, negada. Així, en el més extrem dels casos, En Ricardo García Cárcel, parla “d’absurds tòpics idíl·lics”[110], fruit de la historiografia romàntica catalana que “ha mitificat la identificació d’En Carles V amb Catalunya”[111]. Però, al marge de tot plegat i de les intuïcions més o menys favorables o presumptament desmitificadores, els fets demostren que, efectivament, el nou monarca va mantenir amb Barcelona, Catalunya i el conjunt dels estats de la Monarquia Catalana un tracte ostensiblement preferencial. Motivat per l’esperit “polític realista” del rei o perquè “l’ordenació hispànica dels seus avis” funcionava en aquesta direcció –com assenyala En Reglà, en un intent de reajustar la transcendència dels fets–[112], o enllaminat pel passat català, per Itàlia o pel que fos, ningú, fins avui, no ha pogut negar que aquest tracte i aquesta relació van existir i que van encapçalar quasi tota la política imperial d’En Carles I. I, àdhuc, En Reglà mateix es veu forçat a reconèixer que “Carles V i els catalans es van entendre força bé des del primer moment. La intervenció catalana en les empreses de l’emperador fou molt notable no solament a la Mediterrània, on van ocupar alts càrrecs, per exemple, Hug de Montcada, Antoni de Cardona i Berenguer d’Oms, sinó àdhuc a Amèrica”, amb les expedicions d’En Miquel Rifós al Plata, al 1526, i la d’En Joan d’Espès a Veneçuela[113].

Justament per això, En Manuel Fernández, un autor que ha consagrat una gran part de la seva obra a la figura, documentació i als fets de l’Emperador, i gens suspecte de romanticsme, ha escrit que, efectivament, hi va haver una atenció privilegiada i que “aqueixa predilecció està confirmada per les nombroses vegades que En Carles V estigué a Catalunya. En efecte, en onze ocasions, En Carles V es desplaçà a les terres catalanes, generalment per estar-s’hi durant llargs períodes de temps de diversos mesos, i fins d’un any”[114]. L’autor, després d’entretenir-se meticulosament a enumerar les estades i el relleu polític que van tenir, creu que “per tot això, caldria parlar de les mil jornades d’En Carles V a Catalunya. I de la seva estimació per Barcelona, n’hi ha prou de dir que en poques ciutats del seu enorme Imperi l’Emperador visqué tant de temps com a la ciutat comtal. I això fins al punt que a les seves Memòries és la ciutat que cita més vegades, àdhuc més que Valladolid”[115]. I, per descomptat, més que una oblidadissa Sevilla, que tan sols esmenta un sol cop[116].

Per En Fernández Álvarez, “sembla molt clar que En Carles V, a la primera etapa de la seva praxi política, que gira a l’entorn de la Mediterrània, i en què apareixen els seus afanys de croada davant del Turc (una etapa que dura més de la meitat del seu regnat, car es perllonga fins al 1541), veu i considera Catalunya com una peça bàsica; encara més: com si hi trobés el continuador de les grans gestes dels seus avantpassats catalans per les aigües de la Mediterrània occidental i oriental”[117].

Segons ell, “pel que fa al paper que En Carles V assignava a Catalunya, dins dels seus plans imperials, es pot captar molt bé en els seus textos i en els seus fets. En els seus textos, i particularment en els seus discursos pronunciats davant les Corts, en què, encara que es tingui en compte la part que correspon a l’afalac a una institució tan independent com ho eren les Corts de la Corona d’Aragó, també es percep quant valorava En Carles Catalunya, tant per les seves condicions, com per ser la catapulta més forta per llançar-lo cap a les empreses mediterrànies”[118]. Les raons de la preferència li semblen ben clares: “En Carles, profundament interessat en el domini d’Itàlia, trobava a Catalunya la base natural per aconseguir-ho, tal com havia esdevingut amb els seus avantpassats de la Corona d’Aragó”[119]. I no li estranya gens que l’Emperador restés admirat per Catalunya i que “tingués la intel·ligència de captar la grandesa de Catalunya i fer-la seva”[120] de cara a les seves empreses polítiques i militars, renovant l’activitat marinera dels barcelonins[121] i vivificant les seves drassanes i l’arsenal, “on amb tanta facilitat i rapidesa es construïen tan nombroses galeres de gran calibre”[122].

Segons En Pierre Vilar, “el 1527 la flota de Carles V per a Itàlia és construïda a Barcelona; entre 1528 i 1535 es prepara la gran expedició a Tunis; [i] hom construeix més de cinquanta galeres” a la capital catalana[123].

De forma anàloga ho ha interpretat En Kamen, pel qual és evident que hi ha una atenció específica per Catalunya i Barcelona, ja que, segons ell, “Catalunya gaudí d’un especial favor: pràcticament totes les sortides i arribades de l’emperador es feien pel port de Barcelona, on a l’abril de 1535 reuní l’esplèndida host destinada al setge de Tunis”[124].

Tal com assegura En Belenguer, “en realitat, els catalans ni s’envaneixen per veure’s convertits de cop en la capitalitat momentània de l’imperi”[125]. És a dir, que si els catalans troben ben natural que la capital del nou imperi sigui Barcelona i que des d’aquí l’Emperador organitzi la seva política imperial, és que totes les terres del Nou Món havien d’estar sotmeses als comtes de Barcelona i reis d’Aragó i vinculades a les seves institucions.

Només per això, ara faria sentit que l’Emperador, a la seva proposició a les primeres Corts catalanes de 1519, recordés, segons En Soldevila, que Barcelona “apareixia aleshores com la [ciutat] més important dels seus «regnes i senyories»”[126]; dels quals –deia, encara el rei– “la major part està unida, com sabeu, a aquesta corona d’Aragó”[127]. Tornem-hi: si, per l’Emperador, la major part dels seus dominis –i ho diu ben clar: la major part– està vinculada a la Corona d’Aragó, és que les possessions americanes hi són incloses. Amb tot, la sentència reial –indesxifrable amb els coneixements històrics oficials imperants llavors, i encara avui dia, que han postulat i postulen a tort i a dret, basant-se en els llibres arranjats per la censura, que tot l’imperi espanyol americà era vinculat a Castella– va fer exclamar a En Soldevila que es tractava d’una “frase memorable, que ens mostra com Amèrica no era encara valorada”[128].

A pesar de reconèixer que “a les Corts de 1519, Carles compara Catalunya amb Flandes, i diu que la major part dels seus dominis està unida a la Corona d’Aragó”[129], En Pierre Vilar, deixant-se endur per la inèrcia dels mots d’En Soldevila, també consigna que “Carles V, abans d’haver mesurat la importància de l’Oceà, parla encara a vegades, en temps de les guerres d’Itàlia, de la preeminència d’Aragó”[130].

Ara bé: atès, que En Carles I fa aquesta asseveració al 16 de febrer de 1519[131] –uns quants mesos abans de ser proclamat emperador–, en aquell precís moment, el rei dels catalans no podia tenir en ment els seus futurs dominis europeus continentals i, per tant, era encara més òbvia i notòria la realitat que tots els Estats de la Monarquia Catalana, amb les Índies incloses, formaven la “major part” dels seus dominis. I, per això, i perquè la possessió d’aquests dominis no era un sentiment subjectiu del monarca, l’Emperador emprava en el seu discurs públic un “com sabeu”, dirigit als catalans, prou interpel·lador, però, alhora, molt aclaridor, que posa a palès que tothom sabia que la major part dels seus dominis estaven vinculats als comtes de Barcelona.

¿Com podia, doncs, En Soldevila, pretendre que el rei Carles no era del tot conscient del que deia o que no tenia present Amèrica? ¿O com En Vilar podia intuir que el nou monarca “no havia mesurat la importància de l’Oceà”? No. Ben lluny d’aquí, Amèrica era totalment valorada i justament tinguda en compte pel rei Carles en tots els seus fets i manifestacions.

Com ha recordat molt assenyadament En Marcelo Capdeferro, “encara que fos molt jove, En Carles s’adonà de seguida que els seus vastos dominis propiciaven l’establiment de la monarquia o l’Imperi universal”[132]. Idea que ve reforçada per la precisió d’En Jean Descola que “En Carles V abriga el somni de crear a Espanya «la monarquia del món»”[133].

Justament per això, ja al 1516, des de la Cort de Borgonya, el llavors encara Príncep havia incorporat al seu escut d’armes les Columnes d’Hèrcules amb la divisa Plus Ultra i els havia fet pintar, conjuntament amb les representacions de “Nostre Senyor penjat a la creu entre la imatge de la Mare de Déu i la de Sant Joan Evangelista”[134], a la vela major de la nau que, al 8 de setembre de 1517, el conduïa a Espanya[135].

Referint-se a la simbologia de les columnes i del lema de Plus Ultra, En López de Gómara, ja va escriure a la dedicatòria al rei Carles, de la seva Història General de les Índies, del 1522, que “prengueres per lletra Plus Ultra per donar a entendre la senyoria del Nou Món”[136].

Per això mateix, En Faustino Menéndez afirma que “les columnes hercúlies de l’Estret, amb la llegenda PLUS OULTRE, fan al·lusió primàriament al descobriment del nou món, com van entendre els coetanis”[137]. En Marcel Bataillon ha escrit també, fent idèntica referència a les cites de començament del segle XVI, que era natural que “el «Plus ultra» fos generalment i oficiosament considerat com a símbol dels descobriments de l’altre costat de l’Atlàntic”[138].

I, també a l’actualitat, En Hans-Joachim König, ha assenyalat que En Carles, “en aquestes imatges semblava simbolitzar aquesta pretensió de regne universal, a despit que en aquest moment només havien estat conquerides i ocupades les illes i zones costeres del Carib”[139]. Alhora, En Manuel Fernández, opina que “quan l’humanista imperial Ludovic Marliano inventà per al seu senyor la divisa Plus Ultra, enllaçant les columnes d’Hèrcules, sabé expressar el que d’universal i heroic es xifrava a la vida i obra d’En Carles V. El jove emperador era el nou heroi que demanaven els temps renaixentistes i al seu regnat complia escometre les empreses fins llavors no pensades. Era l'emperador del Vell i del Nou Món, cas que no es tornaria a repetir a la Història”[140].

El detall de les Columnes d'Hèrcules tampoc no ha passat desapercebut a En Belenguer. Segons ell, En Carles, a l'incorporar aquesta insígnia i emblema personal "semblava insinuar que, davant el limitat món medieval del ne plus ultra –no més enllà–, ell tenia una capacitat d'acció i una vastitud de dominis que, tan sols amb els regnes d'Espanya i encara les Índies, desbordava qualsevol somni territorial"[141].

Però hi ha un nou factor a tenir en consideració: si En Carles adopta aquest nou símbol i lema, just després de la mort del rei Ferran, i amb la seva mare encara viva i exercint de reina de Castella, és de fàcil inferència que els nous dominis ultraoceànics li havien de provenir de l'herència de la banda de l'avi, que aleshores tan sols era rei exclusiu de la Monarquia Catalana. Però, sobretot, perquè també ja he mostrat com, a les Recomanacions que el rei Ferran li va adreçar, i en el seu Testament, aquest li notificava que les Índies havien estat integrades a la Corona Reial d'Aragó.

M'ajuda a reforçar-ho també el fet que, al 1516, "l'herald de l'Orde del Toisó d'Or esmentà tres vegades el nom d'En Ferran d'Aragó, durant la cerimònia fúnebre a Brussel·les, seguit per la frase «Ha mort» i per l'abaixada de l'estendard reial d'Aragó"[142]. La qual cosa explica amb més matisos que després de la seva mort –i només després de la mort– els regnes de les Índies fossin heretats pel seu nét i futur rei dels estats de la Monarquia Catalana. I, immediatament, a fi de fer-ho públic i notori, incorporés a les seves armes personals el nou símbol de les Columnes Hèrcules amb la divisa sobredita. A més, la decisió del Príncep de venir a Espanya, just en el moment de morir el rei Ferran, ja és prou indicador de la seva voluntat política. I així mateix ho va notificar a les Corts de Barcelona, aquell 16 de febrer de 1519, puix hi va dir que "en sabent la mort del molt alt i molt catòlic senyor rei don Fernando, mon senyor i avi de gloriosa memòria, donam tota diligència en venir en aquestos nostres regnes d'Espanya, per a regir, governar, e tenir aquells en tota pau e justícia, ab nostra presència"[143].

Doncs bé: aquest emblema de Plus Ultra, que evidenciava la monarquia universal carolina, el rei el tornarà a fer pintar, juntament amb l'emblema del Toisó d'Or, a banda i banda de l'entrada, en dos seients del cadirat del cor de la Catedral de Barcelona[144], l'any de 1519, llavors que s'hi va celebrar el primer i l'únic Capítol General d'aquest orde fora dels seus estats flamencs[145]. Per tant, entra pels ulls que el primer lloc públic del món on el rei Carles va voler deixar constància plàstica del seu imperi transoceànic va ser la Catedral de Barcelona.

Però és que, a més a més, com diu En Reglà, l'orde cavalleresca del Toisó d'Or, era el "símbol de l'articulació flexible que constituiria un dels pressupòsits capitals de la idea imperial carolina"[146]. I com que el capítol d'aquesta orde va ser convocat per l'Emperador a la capital catalana, el 4 de setembre de 1518, des de Saragossa[147], és que el rei ja tenia la idea preconcebuda de convertir Barcelona en la capital de la seva simbologia i pràctica imperials. Altrament, hauria pogut convocar el capítol a Valladolid o a Saragossa amb tota tranquil·litat i ningú no li ho hauria impedit. Tal com ha apuntat En Faustino Menéndez, "durant el seu primer recorregut per Espanya, des del desembarcament a Villaviciosa (19 de setembre de 1517), Carles I va tenir present l'orde i la preparació del capítol"[148]. Per tant, si va escollir Barcelona és que aquesta ciutat ja era, de per si, a tots els efectes, la capital dels seus dominis: els hispànics i els americans.

He dit que a Barcelona el rei va fer pintar les Columnes d'Hèrcules al Cadirat de la Catedral en senyal de domini universal. Però, també, aquell 1519, ell es va fer retratar a la capital catalana –i, llavors, també imperial– entre aquestes mateixes columnes[149]. D'acord amb l'Ainaud, es tracta d'un "gravat en fusta, signat per Albert Dürer i datat en 1519. Segons Erwin Panovsky, que el registra amb el núm. 367, el retrat és còpia d'un altre realment original de Dürer, mentre el marc ornamental s'atribueix a Hans Weiditz"[150].

És a dir, que, quan el Príncep Carles arriba a Catalunya, abans de ser jurat rei, tant a Castella, com a Aragó i a Catalunya, ja té una consciència ben formada sobre la seva monarquia i el seu imperi universals, que comprèn els seus regnes europeus i, especialment, Amèrica. I per això el rei fa a les Corts l'asseveració que fa, amb fonament de causa, amb la comprensió explícita de tots els assistents, sense por a desvetllar la riota ni la crítica intempestiva de cap dels seus contemporanis, ans fent-los partícips d'aquesta incontestable evidència.

De fet, i per acabar de capir que En Carles era el nou Senyor de les Índies en tant que rei dels catalans, cal observar que, en alguns retrats del nou monarca, hom hi pot veure pintats sobre la seva persona, l'escut de Catalunya a una banda, i, a l'altra, les Columnes d'Hèrcules amb la divisa Plus Ultra, tal com es dóna al retrat d'En Filippo Ariosto, que decorava la sala del Consistori Major del Palau de la Generalitat, des del 1558[151] i que avui dia es conserva al Museu Militar de Barcelona[152].

Sense desvelar-ho del tot, En Soldevila, però, intuïa alguna cosa, car creia que, per Catalunya, "el moment semblava propici, puix que el monarca mateix hi semblava inclinat, per a atreure's la dinastia que començava, per oferir-li el suport necessari a les seves empreses, per a rectificar l'obra de Ferran el Catòlic i suplantar Castella en el seu paper, encara no ben capit per ella, de centre d'un magne imperi ja format i en vies d'engrandiment fantàstic"[153].

Efectivament, En Soldevila ja ho diu: mentre Castella no havia assumit el seu paper imperial, Barcelona ja era el centre d'un magne imperi engrandint-se fantàsticament. I estima que els catalans "prou van sentir-se orgullosos de tenir dins llur capital el monarca més poderós de la terra"[154]. De l'anàlisi d'En Soldevila, en puc tornar a treure la mateixa conclusió: si el dels catalans era "el monarca més poderós de la terra" i, com tal, els catalans l'acaten i el celebren, és que aquells catalans tenien la consciència molt clara que Catalunya també era el país més poderós de la terra.

I no podia ser d'una altra manera. Amb encert ha apuntat En Jon Arrieta que "Barcelona serà l'escenari de diverses anàlisis i reflexions sobre l'estat de l'administració de la Corona aragonesa"[155] i que "des de Barcelona, i a pesar de l'atenció especial en els assumptes locals, pròpia de la reunió amb els braços catalans, s'hagueren de moure els fils que conduïren a la designació d'En Carles com a Emperador"[156]. La nova de l'elecció imperial la va rebre el 6 de juliol a Barcelona[157] "i fou celebrada amb grans festes"[158]. I En Manuel Fernández creu que la capital catalana, on el rei també va rebre "el feliç anunci del començament de la conquesta de la Nova Espanya" i "la crida a d'altres empreses marítimes com les que En Magallanes va negociar llavors"[159], és un enclavament important perquè és aquí on "s'ajuntaven alhora la possessió del vell Imperi amb l'anunci del nou"[160].

Ja he donat fins aquí diverses mostres de la consciència imperial catalana i de la seva articulació a l'entorn del nou monarca. En aquest sentit, el Baró de Terrateig ens fa saber que "per mà de dos valencians, Jeroni de Vic i Lluís Carroç de Vilaragut, passen les negociacions que es porten amb el pontífex a fi que recolzi la candidatura d'En Carles a la Corona Imperial"[161].

També En Reglà encara ens reporta un parell més de dades, referents a la proclamació del nou comte de Barcelona i rei dels catalans com a Emperador de Romans. La primera és que, segons ell, "rebuda la notícia al 6 de juliol de 1519, l'estada d'En Carles a la ciutat dels comtes es prolongà fins al 23 de gener de l'any següent; és a dir, més de sis mesos, durant els quals Barcelona fou, de fet, la capital de l'imperi"[162]. I la segona és que "la coronació imperial (Aquisgran, 23 d'octubre de 1520) motivà una correspondència del més gran interès entre En Carles V i la ciutat de Barcelona, demostrativa que els consellers barcelonins tingueren, també, una «idea imperial»"[163]. No és estrany, doncs, que En Reglà hagi subratllat especialment "el fet que l'Emperador destaqui als consellers de Barcelona haver rebut la corona imperial" i que ho hagués fet "el dia d'una festivitat dedicada a Santa Eulàlia"[164]. Per la qual cosa, creu que "sembla inqüestionable, en això, el desig d'afalagar els barcelonins"[165].

I, després de reproduir una carta dels consellers a l'Emperador, per la qual li manifesten la seva "gran consolació i alegria" per la "fidelíssima coronació sua de la primera corona de l'Imperi" i celebren que com a "nostre rey y senyor natural, ab gran pau y tranquilitat y ab molta conformitat dels princeps electors y pobles imperials y contentament universal, esser sublimat en la suprema dignitat temporal"[166], ens innova que "el text autoritza a afirmar que els consellers de Barcelona tingueren plena consciència de la idea imperial"[167]. Per acabar reblant: "La ciutat de Barcelona constituí la finestra europea d'Espanya i la porta espanyola d'Europa en l'imperi d'En Carles V"[168].

Per contra, els castellans es van oposar manifestament al títol imperial. En Ramon Carande estava convençut que la novetat política "que Espanya fos el cor de l'Imperi, hauria d'afalagar els castellans"[169]. Però, ben altrament, no s'està de constatar que el rei va tenir d'antuvi "l'oposició de Castella, no disposada mai a escometre aquells afanys"[170].

Per En José Antonio Maravall, la proclamació d'En Carles I com a Emperador de Romans va provocar un gran disgust a Castella[171]. Segons ell, "des del nou «ethos» polític prenacionalista dels pobles castellans, no es podia acceptar aquest plantejament"[172]. Així mateix, ens advera que els Capítols de Valladolid "col·loquen la referència a la reina per davant de la del rei i es neguen a reconèixer cap primacia al títol imperial. Es curiós observar com s'exclou absolutament total al·lusió a l'Imperi a la correspondència dels comuners" i que "tothom pren les coses del Sacre Imperi com una jurisdicció aliena i sense cap relació possible amb el títol reial castellà"[173]. En Merriman fa observar que l'ús, en els primers documents reials expedits a Castella, "del títol «Emperador electe» era també observat amb profund desgrat"[174].

I, conformement, En Joseph Pérez, afirma que, a Castella, "lluny d'alimentar l'amor propi nacional, l'elecció del rei a l'Imperi provocà reaccions hostils"[175], com també que els nobles castellans temien que "Castella es convertís en una possessió més de l'imperi i es veiés obligada a finançar amb els seus impostos una política que li resultava aliena"[176], com ja havia passat amb els diners aportats a les Corts de Valladolid, que van servir per finançar l'estada de l'Emperador a Catalunya i l'organització del seu imperi americà. I conclou que el que va empènyer Castella a la revolta comunera, "no fou tant la xenofòbia, com de vegades s'ha escrit", sinó el pressentiment que "es veuria arrossegada a participar en unes empreses que no considerava de la seva incumbència"[177].

En aquesta mateixa línia, En Manuel Fernández es pregunta si "són els Comuners els adalils de les llibertats pàtries, o

els representants d'una Castella retrògrada refractària a vincular-se a l'Europa moderna que li portava En Carles V?"[178]. I fa notar que aquest sentiment castellà anticarlista provenia del fet que a Castella, "existia una tradicional aversió al «fecho del Imperio». A la nació castellana li repugnava la idea de veure's sotmesa a l'Imperi"[179].

Idènticament, En Rafael Altamira creu que els castellans, de les dues visites llampec de l'Emperador al seu regne, "en deduïen una abandó nociu als interessos de la monarquia en benefici d'altres Estats pertanyents a En Carles I"[180]. I En Joseph Pérez postula que un dels motius fonamentals de la revolta comunera, va ser la sensació que tenien els castellans que els consellers del rei eren "els responsables d'haver aixecat una barrera entre el rei i llurs súbdits i de no tenir en absolut en compte els interessos del país"[181]. És a dir, que els castellans creien profundament que, pel nou Consell Reial, Castella era un zero a l'esquerra.

En Pérez ampliarà tot aquest estat de descontentament generalitzat castellà, en un estudi minuciós sobre els pamflets que van aparèixer en aquell regne durant la presència del rei Carles. Del seu aplec documental se n'extreu ràpidament la idea que En Carles no va ser ben rebut a Castella, des del mateix moment que hi va posar els peus i que els monjos van ser un dels principals impulsors del rebuig, no tant del rei com de la seva Cancelleria. Així, del contingut dels escrits i dels sermons, En Pérez n'extreu que es convidava "als Grans a unir-se als representants del poble a fi de designar set persones diputades per llur saviesa i llur honestedat i que serien encarregats, com en altres temps els diaques, de reorganitzar l'administració del reialme"[182]. És a dir, que no només es rebutja el nou govern sinó que s'intenta crear un autèntic Estat a l'ombra. Dels retrets en contra de la Cancelleria també observa En Pérez, que "allò que els és reprovat no és pas tant llur condició d'estrangers, sinó les conseqüències d'una política que trenca brutalment amb la tradició i amb els interessos del país"[183].

La percepció que tenen aquests predicadors de Castella és que es troba totalment desvalguda i el seu govern deixat a mans alienes. Per això un parell de monjos prediquen que "per punir els pecats dels Castellans, Déu permet que Castella sigui ara governada per gents vingudes de tan lluny"[184] i fra Juan de Hempudia "retreu als governants que no respectin les clàusules del testament de la reina Isabel"[185]. I rebla que "contra el nou personal polític, s'afirma una comunitat que comença a prendre consciència que els seus interessos pròpiament nacionals són sacrificats"[186].

Mentrestant, a Barcelona, les coses anaven ben altrament. Aquí, En Carles, actuant en tant que rei de la Corona d'Aragó, atorgarà "el títol de governador [del Iucatan] i certes llegües de terra, amb jurisdicció o sense ella, i altres mercès" a En Francesc de Garay o Garau, al 1519[187]. Així mateix, al 6 d'abril, expedeix una Provisió Reial als oficials reials de l'illa de Sant Joan de Boriquén, per la qual ordena tot el que cal fer per cobrar l'almoixerifat, del qual impost estaran exemptes les persones que desmuntin les seves cases per anar a viure a les Índies[188]. Encara de Barcelona estant, el Pare Cases "torna a prosseguir la tria dels pagesos" que havien de marxar cap a les Índies[189] i que l'Emperador, a Saragossa, li havia ordenat de portar a terme, juntament amb En Lluís Berrio. I, des de Barcelona, el rei donarà les instruccions pertinents perquè s'embarquin les llavors necessàries i les eines de conreu. L'evidència que En Cases organitza tota la colonització camperola americana des de Barcelona no l'ha pogut desmentir ningú. I fins i tot En Bataillon ha escrit que "el clergue [Cases] començà de nou els seus esforços per organitzar l'emigració dels pagesos quan la Cort acabava d'arribar a Barcelona, juntament amb els Consells"[190]. I, en parlar d'En Giménez Fernández, que creia que el pla d'En Cases s'havia estroncat al desembre de 1518, En Bataillon el retopa i li retreu que "no té en compte les gestions seguides pel clergue a Barcelona, d'ençà del març de 1519 fins a data indeterminada"[191].

En José Manuel Martínez ens ho exposa amb precisió: "En una carta datada al 1519 el Monarca ordenava que no es descuidés la sortida de cap nau cap a les Índies sense enviar-hi les eines del camp i llavors abundants"[192]. Per ell, "d'Espanya s'envien llavors, estris de conreu, que es reparteixen gratuïtament entre els colons; i s'anima a fomentar l'emigració espanyola"[193]. I també "al 1519, una Reial Cèdula, en parlar de les Índies, o terra ferma, anima que vagin «a la dita terra alguns llauradors i gent feinera, que llaurin i sembrin com ho fan en aquests Regnes, i perquè de l'una cosa i de l'altra en redunda molta utilitat i profit comú, així com per a les dites Índies»"[194].

De la lectura acurada del llibre d'En J. H. Parry, en trec que, a Barcelona, el rei va acabar de donar cos a un consell permanent que havia de tractar les coses de les Índies[195]. Tal com ens indica l'Antonio Muro Orejón, aquesta nova Junta d'homes d'estat la va crear En Ferran el Catòlic després de la mort de la reina Isabel, al 1504, tot proposant "que el Consell fos suprem en els negocis del Nou Món"[196]. Per tant, atès que el rei Ferran tan sols era monarca exclusiu dels Estats de la Corona d'Aragó, oposats, precisament en aquesta època, als interessos polítics de Castella; i, atès que el Consell de Castella, just en aquests anys imminents a la mort d'Isabel, va quedar sota el control del nou rei Felip, ara és palès que estem davant d'un òrgan administratiu netament català.

Així, doncs, tindria sentit que, en arribar a Aragó, En Carles el tornés a convocar. I ara també pren un sentit renovat que el canceller Pere Màrtir d'Anguera, en una epístola datada a Saragossa el 17 de setembre de 1518, ens assabenti que

“en el nostre Consell Reial d’Índies s’ha pres l’acord que cal enviar una flota a explorar les illes de les espècies”[197]. El Consell d’Índies, doncs, era ben actiu a Saragossa. Aquí, a “Saragossa d’Aragó” –escriu el Pare Cases–, va venir un conqueridor, “a l’any de 518, quan En Pere Màrtir va ser rebut pel Consell de les Índies, i jo hi era present i el vaig veure”[198].

El Consell seguia funcionant també a Catalunya. En Cases, en narrar “el que succeí després d’arribat el rei a Barcelona”[199], aquell any de 1519, escriu: “Assentada, doncs, la cort i component-se-les els Consells, començà el Pare Cases a prosseguir l’extracció dels llauradors, i entrà en el Consell de les Índies que tenia el bisbe [...] a casa seva”[200]. És a dir que, amb tota seguretat, el Consell tenia la seu al Palau Episcopal de Barcelona. En aquest sentit, En Parry escriu que, a la capital catalana, el nou Consell “aviat adquirí una identitat i un nom peculiars. Al març de 1519 el rei s’hi dirigí com «Els del meu Consell que entenen en les coses de les Índies»; [i] ja al setembre de 1519 aquest títol ferregós havia estat abreujat d’una manera no oficial, car apareix emprat com a «Consell d’Índies»”[201]. D’acord amb aquest mateix autor, “el temps era oportú per a la reforma i enfortiment de l’administració central de les Índies”[202]; que, com que el rei, la Cort i la Cancelleria que el reformaven i l’enfortien, eren a Molins de Rei i a Barcelona, és que tota la maquinària del govern de les Índies, es dirigia també des de la capital de Catalunya. És evident que, a Castella, per tal com “no consta l’existència del Reial i Suprem Consell de les Índies fins al primer d’agost de 1524”[203], perquè serà just en aquell any que l’Emperador crearà “un Consell Reial d’Índies que despatxés les causes, mercès i totes les altres coses d’aquelles parts, per segell i registre, conforme a l’estil dels altres Consells de Castella”[204], durant tots aquest anys primigenis som davant d’un Consell d’Índies vinculat directament a la Corona d’Aragó.

Això és de fàcil comprovació si ens atenim a les paraules que l’anomenat Pere Màrtir d’Anguera adreça a l’arquebisbe de Tortosa, Adrià d’Utrecht, al capítol VII de la seva Cinquena Dècada: “Des de la ciutat de Barcelona, quan hi era el Cèsar ocupat en les Corts de Catalunya, essent Vostra Beatitud president del Reial Consell d’Índies, se li donà, com convé recordar, al portuguès Ferran de Magallanes, tràsnfuga del seu Rei, l’encàrrec de cercar les illes Moluques”[205]. I acte seguit escriu: “Despatxat En Magallanes pel nostre mateix Consell, del qual era Vostra Beatitud el president, el dia 20 de Setembre de l’any 1519, es féu a la vela cap a l’oceà des de Barrameda, desembocadura del Guadalquivir, amb cinc naus”[206]. Dels quals mots se n’infereixen dues conclusions capitals. La primera, que el Consell d’Índies era un organisme que operava dins de les Corts de Catalunya i que, per això mateix, el seu president era l’Arquebisbe de Tortosa, Adrià d’Utrecht. I la segona, que si aquest era a Barcelona, a les Corts, exercint les seves funcions en tant que president del Consell d’Índies, i com a tal, preparant l’armada magallànica, la qual despatxa personalment, les naus que la formaven no podien sortir mai dels mais de Barrameda.

L’activitat americana no s’estroncarà i, al 5 de maig, En Carles I “ofereix concedir privilegis de Cavalleria als pilots i mestres de les naus que En Magallanes porta”[207] i, al mateix dia, fa saber als seus oficials que ha donat ordre perquè passin al Nou Món vint frares de Sant Francesc; per la qual cosa els prega que els donin pas franc i els proveeixin del que “hagin de menester per al seu manteniment fins a la dita costa [de Comanaca, a la Terra Ferma], i en tot els feu fer molt bon tractament”[208]. Dos dies més tard, els torna a escriure perquè donin als frares “ornaments, calzes i campanes i llibres i cera per dir missa i altres coses necessàries”[209] i, aquest mateix dia, ordena al Tresorer de la Casa de Contractació que pagui a fra Joan de Vithern la quantitat indicada “perquè es facin cinc esglésies, a més a més de les dues que ja hi ha edificades”[210].

Conformement, al 5 de juliol, envia una Reial Cèdula al Governador de Cuba, Diego Velàzquez, en què l’informa que ha sabut, per mitjà del Bisbe, que se l’impedeix rebre la part dels delmes que li correspon i l’adverteix que no vol que torni a passar més[211]. El 16 d’aquest mateix mes expedeix una Reial Provisió, adreçada als “nostres vassalls d’aquests nostres Regnes i senyories”[212], en què exposa que “és la nostra mercè i voluntat que totes i qualssevol persones de qualsevol llei i condició que portin a vendre totes i qualssevol coses per provisions de les dites illes siguin així mateix lliures i exemptes per tot el dit temps d’alcabala i almoixerifat i duana i portatge i de tots els altres dits drets i imposicions, així a les dites illes com en qualssevol ciutats, viles i llocs dels nostres Regnes i senyories d’on es treguin i per on passin qualssevol coses per a proveïment de les dites illes”[213]. La provisió recollia i repetia una Carta reial anterior, de 21 de maig de 1499, feta escriure en nom dels reis, per En Miguel Pérez d’Almaçan[214], secretari de la Cancelleria catalana. Al final d’aquest document, el rei hi deixava patent que vol que la seva Reial Provisió “valgui i sigui guardada segons i com fins ara ho ha estat i manem als del nostre consell i oïdors de les nostres audiències, alcaids, algutzirs de la nostra casa i cort i cancelleries i a tots els governadors i corregidors”, així com d’altres funcionaris reials i “jutges i persones dels nostres Regnes i senyories que així ho guardin i compleixin i facin guardar i complir”[215]. Al 30 de juliol ordena pagar l’expedició “dels deu frares, tots de l’orde de Sant Francesc, que, per manament de SS.AA. passen al monestir de Sant Francesc de l’Illa Espanyola”[216]. El 1r d’agost tramet una Reial Cèdula al bisbe de Santo Domingo, el Pare Alexandre Geraldino, perquè accepti l’ardiaca que li acaba de nomenar per al seu bisbat[217]. Amb data de 6 d’agost, expedeix una altra Reial Cèdula, per la qual ordena que del producte que s’obtingui de l’armada d’En Magallanes i de les que s’organitzin d’ara endavant, se’n separi la vintena part per

aplicar-la a la redempció de captius"[218]. I, encara, al 16 d'agost, en tramet una altra, ara als oficials de la Casa de la Contractació d'Índies, perquè en compliment de les Ordenances –que havien estat redactades a Montsó al 1510–, no deixin passar al Nou Món ni or ni plata treballats[219].

El 3 de setembre, el rei concedeix un escut d'armes als primers descendents dels Yàñez Pinçon, perquè els seus avantpassats van anar en els primers viatges d'En Colom i "som certs i certificats que en totes aquestes conquestes moriren i foren morts en servei nostre els dits tres capitans del vostre llinatge i molts altres parents vostres"[220].

En aquest sentit, al 14 de setembre d'aquest mateix any, Carles I rep a Molins de Rei l'Antoni Serrano –dit també Serrano de Cardona[221]–, procurador de l'illa Espanyola a la Cort[222], a qui atorga una provisió reial, "per la qual prometem la nostra fe i paraula reial que ara, i d'aquí endavant, en cap temps del món la dita illa Espanyola ni cap part ni poble d'ella no serà alienat ni apartarem de la nostra Corona Reial nós ni els nostres hereus"[223]. El contingut d'aquesta provisió prendrà forma de llei, per la qual, amb la mateixa data, el rei assabentava les Corts catalanes que "per Donació de la Santa Seu Apostòlica, i d'altres justos i legítims títols, som Senyor de les Índies Occidentals, Illes i Terra Ferma de la Mar Oceana, descobertes i per descobrir"[224]. Per la qual raó, informava els catalans que, "considerant la fidelitat dels nostres vassalls, els treballs que els descobridors i pobladors passaren en llur descobriment i població, a fi que tinguin major certesa i confiança que sempre estaran i romandran unides [les Índies, Illes i Terra Ferma] a la nostra Reial Corona, prometem i donem la nostra fe i paraula reial, per Nós i els reis nostres successors, que mai més no seran alienades, ni apartades en tot o en part ni les seves Ciutats, ni Poblacions per cap causa, o raó, o en favor de cap persona"[225].

Així mateix, al 14 de setembre, les Corts catalanes també estipularan, com a nova llei, "Que l'or dels rescats amb els Indis, treballat en peces, es quirati, fongui, marqui i quinti"[226]. La llei és llarga i conté una ampla riquesa en detalls pel que fa a tot aquest tema de l'or relacionat amb Catalunya i els seus Estats, i es conclou amb la voluntat del monarca que, un cop fetes totes les diligències que s'hi estipulen, les peces d'or "les pugui treure qualsevol que les tingui, de la Província d'on fossin, i portar-les a aquests nostres Regnes, o passar-les a d'altres Províncies o Illes de les Índies, i no a cap altra part, amb certificació donada per l'Assajador del seu valor, i llei, amb què en el moment que les traguessin de la Província les enregistressin davant de l'Escrivà major de mines, i als registres d'ella, i portant-les a aquests Regnes, les enregistrin davant els nostres Oficials Reials dels Ports per on sortissin: i si les portessin a algunes Illes de les Índies, que les hagin d'enregistrar davant dels nostres Oficials del Port d'on sortissin i de l'Illa on les portessin"[227]. I al mateix dia, En Carles escriu una Reial Carta al Gran Mestre de l'Ordre de Sant Joan de Jerusalem, a Rodes, fent-li saber que, atès que el seu comanador Joan Martines, "abans que prengués el dit hàbit, i així mateix el seu pare i germans i d'altres parents seus, ens han ben servit en les coses de les Índies del mar Oceà i en el seu descobriment, on molts d'ells moriren"[228], li demana que el remuneri, l'afavoreixi i el gratifiqui.

El 23 d'octubre següent, des de Molins de Rei, el rei tramet una Reial Cèdula als governadors de les illes Espanyola, Ferrandina i Sant Joan. Els exposa que els llauradors que s'estaven reclutant per passar al Nou Món, ara "volen anar a poblar les nostres Índies del mar Oceà"[229] i, en conseqüència, els ordena que se'ls assenyali terra i solar perquè hi puguin aixecar un poble[230].

I, encara, el 14 de novembre, l'Emperador declara que "les Ciutats, Viles i Poblacions de les Índies puguin nomenar Procuradors, que assisteixin els seus negocis, i els defensin en el nostre Consell, Audiències i Tribunals, per aconseguir el seu dret, i justícia, i les altres pretensions que creguessin convenients"[231]; mentre que, amb idèntica data, i a petició d'En Joan Rodrigues, insta que "es faci justícia a les dones i fills de certs parents seus que moriren a les Índies. Que, al temps que moriren, deixaren heretats, cases i d'altres coses empenyorades i els creditors els les treuen i venen"[232].

El 1r de desembre la Cancelleria catalana rep més noves dels nous colonitzadors americans. L'Anguera, que llavors es trobava a Barcelona amb la Cort, ens reporta que "escriuen del nou món que En Francesc de Garay, governador de l'illa de Jamaïca, situada al Migdia de l'Espanyola i de Cuba, ja l'està posant en el camí de la civilització i hi ha fundat multitud de colònies. Aquesta illa és afortunada per la fertilitat del seu sòl, i durant tot l'any amb prou feines hi ha diferència entre el dia i la nit. La temperança del seu clima és molt agradable. Es dediquen més a l'agricultura que a la recerca d'or, encara que també s'hi troba aquest metall. Ja desborda de bestiar gros i menut. En Garay té el projecte d'explorar altres illes properes. Amb aquest fi, ha aparellat unes naus del seu propi peculi"[233].

A Barcelona, el rei també rep la visita de fra Benet Martí[234], capellà particular del governador de Cuba, Diego Velàzquez, amb provances i cartes acusatòries contra En Ferran Cortès[235] "per a En Joan de Fonseca... i per al llicenciat Çapata i per al secretari Lope Conchillos [–tots ells homes de l'anterior Consell d'Estat del rei Ferran–], que en aquella saó entenien de les coses de les Índies"[236].

Com era d'esperar, els procuradors d'En Cortès i de la vila de Veracruz arriben primer, al mes de març, a València[237], acompanyats d'un fabulós tresor. Aquí, En Lluís Veret, guardià de les joies de la Corona[238], empaqueta "el tresor en caixes meticulosament construïdes"[239] i, "quan les Corts van acabar de tractar els temes principals, el Consell rebé els procuradors"[240], els quals portaven també un memorial que el descobridor mexicà enviava al rei[241].

De conformitat amb En Thomas, "els partidaris d'En Cortès tenien molt per fer a Barcelona"[242] i, amb aquest fi, aquí es van posar en contacte amb un cosí d'En Cortès i amb un gruix d'amics d'aquest, abans de dirigir-se a la Cort[243]. Per aquest historiador anglès, "els procuradors aconseguiren igualment reunir-se a Barcelona" amb un conseller reial cosí d'En Cortès[244]. Per això, En Thomas creu que "degué ser en aquest moment, i no abans, que lliuraren les cartes dirigides a l'emperador"[245].

Els ambaixadors cortesians deurien arribar a la capital catalana l'1 o el 2 de desembre, perquè, aquest mateix dia 2, l'Anguera escriu en una carta que, essent ell a Barcelona, En Cortès i els seus homes "enviaren missatgers al Rei, amb magnífics presents d'or, plata i plomes d'ocells diversos treballades amb art meravellós, obtinguts dels cacics per comú acord i bescanvi de coses nostres"[246]. Com que l'Emperador era a Molins de Rei, la Cancelleria li va haver de comunicar l'adveniment. La nova va produir una joia infinita a l'Emperador. Tal com ho descriu fra Prudencio de Sandoval, el rei, "estant a Barcelona, tingué una de les noves més felices que el príncep mai no hagi rebut: la del descobriment de la Nova Espanya i gran ciutat de Mèxic, per En Ferran Cortès"[247].

Amb tot, el Cèsar no en té prou amb les cartes dels procuradors i, per una ordre del 5 de desembre següent, mana que li facin portar a Molins de Rei "els tresors i les «coses» arribades, amb els indis de la nova terra"[248] mitjançant "una persona fiable i de confiança" i no pas amb els procuradors[249].

Sembla que l'ordre reial va ser molt efectiva, perquè aquell mateix dia l'Emperador va rebre el tresor mexicà. En Demetrio Ramos advera que tot el que van portar, amb la notícia de les noves terres conquerides, "degué produir tal efecte al monarca i davant del Consell"[250], que l'Emperador va respondre, des de Molins de Rei, aquell mateix dia[251]: "N'he folgat molt i donc gràcies a nostre senyor per haver-se trobat en el meu temps terra tan rica i que la seva gent tingui mostres d'habilitat i capacitat per rebre l'aigua del baptisme"[252]. Efectivament, l'Emperador va rebre els procuradors cortesians i el tresor amb ells tramès, com, així mateix, ho ha consignat En Santa Cruz. Aquest, després de narrar-nos que En Ferran Cortès va enviar a l'Emperador els seus ambaixadors amb un gran tresor, ens afirma: "I quan aquests missatgers arribaren a Espanya, trobaren l'Emperador a Barcelona, que els rebé molt bé i tingué per servei el que En Ferran Cortès havia fet i el present que li enviava"[253].

Però, tornant a l'ordre reial sobredita i escrutada a la menuda per En Ramos, aquest es qüestiona: "Per què aquesta preocupació d'evitar que «les coses» les portin els procuradors mateixos fins a la Cort, encara que viatgin al costat de la persona que corre amb aquest encàrrec? El significat d'aquesta precaució tampoc no ha estat advertida, tot i que és molt simptomàtica: perquè, rebudes a Barcelona les notícies de la reclamació contra En Cortès interposada en nom d'En Velàzquez, calia separar els seus emissaris de la presentació i rebuda joiosa que es fes de les peces i metalls enviats, puix era absolutament necessari evitar el que seria una sentència pública glorificant en el problema reclamatori i convenia, en canvi, eludir discretament el risc que, envoltats per l'administració i per les satisfaccions que allò suscités, s'esmunyiria la legitimació del fet consumat. Així, no pot ser més evident que, en interposar-se aquesta cautela, els del Consell que són amb el Rei no volen comprometre ni avançar cap resolució envers ells, com seria la de ser rebuts pel Monarca o la del seu confinament"[254].

És a dir, que si tot l'afer polític suscitat entre En Cortès i En Velàzquez, amb el lliurament de cartes, memorials, presents i tresors, s'havia de decidir a Barcelona i a Molins de Rei per mitjà de l'administració i del Consell reial, és que el fet competia de ple les institucions, la Cort i la monarquia catalanes.

Per En Ramos, que alhora analitza l'impacte que les noves terres americanes posades sota la Corona van produir a En Carles I, l'escrit de l'Emperador "ens mostra com aquest sentiment hagué de ser desbordant"[255]; i creu que aquesta convicció "no fou ocurrència tan sols del cercle de consellers que rodejaven l'Emperador o d'ell mateix", per tal com ho demostra "el fet que el cronista Pedro Mexia, davant la nova dimensió que el fet oferia, també arribà a escriure a la seva crònica que «sembla que [aquella terra] la tenia Déu guardada per a l'Emperador»"[256].

Per uns mesos concrets, "l'emperador s'havia ocupat d'alguns aspectes importants referents a les Índies" des de Molins de Rei[257], on s'havia refugiat, el 4 d'agost[258], de l'epidèmia de pesta que s'havia estès des de València i ara assolava Barcelona[259]. Hi va passar tot l'agost, car, al 12 de setembre, el duc de Cardona i el vescomte de Cabrera, al capdavant d'una ambaixada de militars, li preguen, a fi d'agilitar el final de les negociacions de la Cort, que vagi un cop per dia al monestir dels Frares Menors de Barcelona[260]. L'hi veiem, encara, signant documents diversos,

els mesos de novembre i desembre[261]. I al gener rep una carta del secretari Cobos, per la qual aquest l'informa de la lentitud de les Corts[262]. Fa la impressió que l'Emperador només vindria a Barcelona per clausurar-les, al 19 de gener de 1520, segons ens n'informa el Dietari de la Generalitat[263], ja que el dia 23 del corrent marxaria cap a Lleida[264], en direcció a Castella.

Per tant, tot i que una gran part de cròniques i biografies d'En Carles I ens confirmin que el rei s'estava a Barcelona, el cert és que residia a Molins de Rei, mentre que a la ciutat comtal hi havia el seu equip negociador, "format per Antoni Agustí, Miquel Velàzquez i altres oficials del rei a Catalunya, i un emergent Francisco de los Cobos, grup al qual se sumaven Adrià d'Utrecht i, de tant en tant, el flamant canceller imperial Mercurino de Gattinara. Aquests es reunien diàriament amb representants dels braços per tractar dels diversos memorials, fossin particulars o col·lectius"[265].

Consegüentment, si és el consell reial el qui rep els procuradors d'En Cortès i els memorials i el tresor destinat a l'Emperador, i, per torna, aquest consell és format pels catalans Antoni Agustí i Miquel Velàzquez Climent; per En Francisco de los Cobos –de qui En Cases ens assegura que era l'oficial i criat del secretari aragonès Lope Conchillos[266] i, segons l'Elliott, el seu "ajudant principal"[267]– i pel bisbe de Tortosa, Adrià d'Utrecht, ens tornem a trobar davant l'evidència innegable que tots els assumptes d'Índies eren gestionats plenament per la Cancelleria reial catalana.

Barcelona esdevindrà, per tant, no tan sols la capital imperial, sinó més concretament la capital administrativa de les Índies. El Pare Cases hi dedica un interès molt especial, des del capítol CVI, en què "el rei arriba i s'estableix la cort a Barcelona"[268], fins al CLIV, en què l'enllesteix dient-nos que "per tal com ja entrava l'any de 1520", el rei "conclogué les Corts i marxà de Barcelona ja escollit emperador per embarcar-se a la Corunya i anar a Flandes"[269]. Són, doncs, 61 capítols en què En Cases parla dels afers americans tenint com a eix vertebrador l'estada de l'Emperador a Barcelona i Molins de Rei i el desenvolupament de les corts catalanes. Com a senyal confirmatori del que dic són les mateixes paraules d'En Cases: "No hi ha en aquest any de 19 res a referir tocant a les Índies del que s'ha esdevingut als regnes de Castella"[270].

A Barcelona, serà on el Pare Cases mantindrà un combat dialèctic notable amb el primer bisbe del Darién, que també hi és present, "a fi d'alliberar tots els indis"[271], davant de l'Emperador i d'En Jaume Colom, segon virrei i almirall de les Índies[272], que parlarà a favor seu[273]. Aquí En Carles I rebrà un frare de Sant Francesc que havia estat a l'illa a Espanyola i que torna a Barcelona per denunciar els maltractaments i l'extermini dels indis, però només volia expressar-se davant "de Sa Majestat i del seu Consell"[274]. Aquest anònim franciscà va dir que "veient, doncs, que aquella terra [del Nou Món] es perdia i que el seu primer governador fou dolent i el segon molt pitjor, i que Vostra Majestat era en feliç hora vingut en aquests regnes, vaig determinar venir a donar-li nova d'això com a rei i senyor, en l'esperança del qual hi ha tot el remei"[275]. En Cases també demanarà a l'Emperador "que remeï tanta maldat i perdició de gents, com moren cada dia, perquè la divinal justícia no escampi sobre tots nosaltres la seva rigorosa ira"[276].

En Cases exposa que "en aquest any de 519, i allà a Barcelona, negociaven els administradors d'uns mercaders" que "tenien arrendada la croada i l'havien enviat a aquestes illes, que es declarés si podien, per les Butlles, compondre-se-les dels béns haguts i guanyats amb els indis i dels indis, perquè, si del guanyat amb els indis i dels indis, se les podien compondre, es guanyarien molts més diners"[277]. Posada la demanda davant el bisbe de Tortosa, la seva declaració va recaure en dos germans i amics del Pare Cases, "els quals, usant de la comissió, estigueren quinze dies disputant i examinant ambdós a dos, sols dins de casa seva i sortint al camp"[278], abans d'emetre la resposta i solució, que també van donar llargament i per escrit, en cinc proposicions, a Barcelona mateix[279]. I, per bé que s'hagin esborrat del text els noms d'aquests dos il·lustres juristes, el que es desprèn, però, amb transparència, és que eren dos ciutadans barcelonins i que, com a tals, emeten sentències en les coses del Nou Món.

A Barcelona En Cases també va tractar "amb l'Almirall de les Índies En Jaume Colom, que s'oferís al rei, a costa seva, edificar una fortalesa de cent en cent llegües" i que "hi posés 50 homes per tractar i contractar –que diem rescatar– amb els indis, i portés dues o tres caravel·les que sempre anessin visitant les fortaleses"[280]. I un cop acceptat el negoci, l'Almirall Colom va començar a tractar "del que demanaria per aquest oferiment i per les despeses que hi havia de fer amb el seu germà Ferran Colom"[281], que, aleshores, era també a Barcelona, des del 20 de juny de 1519[282].

Així mateix, a la capital catalana també van arribar en aquells dies "els tres pares de Sant Jeroni d'aquesta illa Espanyola, volent besar les mans al rei i fer-li relació de com quedava la terra"[283]; cosa que no va ser possible perquè l'Emperador ja se n'anava.

Si Amèrica hagués estat patrimoni exclusiu de Castella i els catalans hi haguessin tingut el pas prohibit, les Corts de Barcelona haurien estat la millor oportunitat jurídica –vistos els múltiples temes d'estricta índole americana que es van

tractar en aquesta ciutat– per haver intentat capgirar aquesta pretesa anomalia. En cap moment els catalans van fer el més mínim intent en aquest sentit. L'Ubaldo de Casanova, en un estudi exhaustiu sobre el contingut d'aquestes corts, ens innova que els catalans, atès que temen l'augment del poder dels turcs, demanen "que es construeixin quatre galeres armades" per "defensar les terres del Principat i d'altres regnes"[284]; exigeixen la solució del conflicte que França perpetua sobre Catalunya, per raó de les constants guerres hagudes entre ambdós estats i pel dany que se'n deriva en el comerç[285]; plantegen tot un seguit d'iniciatives per millorar l'abastament de la ciutat de Barcelona de determinats productes i aproven les mesures proteccionistes "i una estreta reglamentació que possibiliti el control i augmenti al màxim els ingressos duaners del municipi"[286]; demanen que es potenciï el comerç internacional[287]; que es resolgui el tema de les robes i llanes[288]; que no es faci ostentació amb vestidures d'or i argent[289]; que es prefereixin les naus catalanes per al comerç[290]; que s'adoptin mesures per aturar els falsificadors de monedes[291], així com d'altres assumptes referents al redreç del General, la Inquisició, al dret civil i d'altres temes econòmics[292]. En cap moment, doncs, no hi ha cap petició en la línia que els catalans puguin comerciar amb el Nou Món, tal com ho fan els castellans. Més aviat és tot el contrari, car, amb la màxima naturalitat, demanen a l'Emperador que es renovi el privilegi que el rei Ferran va concedir, al 1510, "a tots los habitants de Cathalunya" de comerciar "en les terres conquistades / e conquistadores / en affrica de la Conquesta de la Corona de Aragó / e altres"[293]. O sigui, que els catalans volen continuar comerciant, tal com ho feien a l'època del rei Ferran, a les noves conquestes africanes i en les "altres" noves conquestes i terres conquistadores, que tan sols poden fer referència als nous dominis americans, especialment perquè les úniques terres "conquistadores" que llavors depenien dels dominis del rei eren les del Nou Món.

Sembla que així ho intuïa l'Eulàlia Duran, puix que en el seu estudi sobre "La cort general de 1519", ens informa que s'hi van aconseguir "mesures preferencials per a catalans per fomentar el comerç a altres terres de la monarquia, controlades bàsicament per castellans"[294]. Si bé sembla prou evident que la Duran fa una referència forçosa a les noves terres americanes, atès que fins avui hom creu que aquestes eren controlades per Castella, l'observació definitiva no ens vindrà fins a les reflexions d'En García Cárcel, pel qual, una de les grans adquisicions del Braç Reial en aquestes Corts, va ser el "proteccionisme estatal exercit a diversos nivells"[295]. Segons aquest historiador, "la burgesia mercantil serà afalagada amb diverses mesures: lliure comerç amb Barberia, potenciació de les activitats comercials amb Síria i «parts de Levant y en totes les terres subjectes», terme ambigu dins del qual potser s'hi ocultava l'esment a la cobejada Amèrica"[296].

Efectivament, com que això era així, les Corts tracten del comerç dels catalans arreu dels seus dominis sense cap sentit de menyspreu, ni exclusió, fent, de tant en tant, al·lusions al Nou Món, sota expressions obliqües com "altres noves conquestes i terres conquistadores" o "en totes les terres subjectes" a la Corona d'Aragó. El fet donaria també sentit a l'observació d'En Casanova Todolí, sobre la dinàmica de les Corts, ja que, per ell, "sembla com si Catalunya, abans de res, defensés la seva independència, la seva llibertat"[297]. Perquè, si tal com es desprèn de les peticions comercials dels catalans, que pretenien mercadejar a totes les possessions de l'Emperador Carles, incloses les americanes, i aquestes eren patrimoni exclusiu de Castella, la dinàmica de les Corts, en algun moment, s'hauria d'haver orientat cap a alguna mena d'intromissió o supeditació dels Estats de la Monarquia Catalana a Castella. I no és així. No tan sols el Principat dóna entenent, per mitjà de les proposicions a les Corts, la seva independència política dels altres dominis imperials, sinó que, fins i tot, en el moment precís del jurament d'En Carles com a rei dels catalans, els braços s'hi van negar al·ludint greus problemes de procediment. Entre aquests, hi destacaven el fet que el nou rei volia que se li prestés fidelitat "junctament i ensemps a la Seresnissima Senyora Reyna Dona Joana, mare de Vostra Magestat"[298], la qual cosa no podien fer, per tal com "los de dit principat no hagen acostumat prestar lo jurament de fidelitat en la forma que es demanat"[299].

Malgrat que sembli un fet innocu, jo trobo que posa altament de manifest que, en la ment dels catalans, la reina de Castella i els seus dominis i possessions, eren totalment negligibles a l'hora de proclamar En Carles com a rei de Catalunya; i que, per tant, no necessitaven prendre cap mesura jurídica per posar-se sota la seva empara. N'hi havia prou de proclamar-lo a ell tot sol com a rei, per continuar tirant endavant els seus projectes polítics i comercials. Encara que al final els catalans van acabar fent un jurament de fidelitat conjunta, al 16 d'abril, no per això es va deixar de puntulitzar que "per lo dit jurament no sia atorgat exercici algun a la dita sereníssima senyora reyna fins a tant cesse lo dit impediment que vuy concorra"[300].

El fet en si de l'oposició de los Corts a aquest jurament conjunt no ha passat tampoc desapercebut a En García Cárcel, que l'ha comparat amb l'oposició contrària que l'acatament del rei va desvetllar a Valladolid, si no era fet conjuntament amb la seva mare. Segons ell, "Curiosament i significativa, si des del vessant castellà la teòrica corregència –«invent» d'En Carles I– fou vista com un cop d'estat desplaçatori de l'autèntica i única reina –Joana–, amb l'empremta contestatària subsegüent, via Comunitats, a Barcelona l'únic inconvenient és precisament la presència –baldament sigui només nominal– de Na Joana"[301]. La qual cosa ens indica novament que, pels catalans, Castella era totalment prescindible de cara als seus negocis comercials. I això només fa sentit si les noves terres

americanes eren sota jurisdicció catalana.

Tornant al tema diplomàtic i d'interès de la Cancelleria catalana pels afers americans i transoceànics en general, sabem també per En Santa Cruz que tots els preparatius de l'armada d'En Magallanes, que havia de fer la volta al Món, es van dur a terme a Barcelona. Segons aquest cronista, "vingueren a la ciutat de Barcelona dos portuguesos, dits Ferran de Magallanes i Roderic Falero, desavinguts amb el Rei Manuel de Portugal"[302]. Van venir agermanats a fi de "suplicar a l'Emperador Carles que els ajudés a fer una Armada i que ells es proferien de descobrir-li, a la part del món que a Sa Altesa li havia tocat per repartició, moltes illes de pesca i clau i nou moscada, i que ells farien el viatge cap a les dites illes, per on no fossin molestats dels portuguesos; i com que sobre això es feren moltes consultes, al final Sa Majestat determinà que se'ls fes una Armada en què ambdós anessin per capitans generals i capitulà amb ells el que els havia de donar si les descobrien"[303]. La Reial Cèdula, "amb les instruccions del que han de fer i guardar durant el viatge" és datada a Barcelona el 8 de maig de 1519[304]. El ressò d'aquelles negociacions i de la preparació de l'armada que faria la volta al món arribaria nítid al segle XVIII, car el recull En Serra i Postius en dir-nos que a Barcelona, "arribà En Ferran de Magallanes, Portuguès, i oferí al Cèsar una Expedició memorable: l'afavorí, i fou el primer que navegà la Mar del Sud, i descobrí l'Estret, que per ell es diu de Magallanes, i les illes Maluques"[305]. I, per això mateix, l'Eduardo Ibarra ha escrit, ja modernament, que "durant l'estada a Barcelona [de l'Emperador], s'hi engegaren dos assumptes famosos: l'expedició d'En Magallanes, que féu per primera vegada la volta al món, i la conquesta de Mèxic per En Ferran Cortès"[306]. I serà també de la cort catalana –com ell mateix ens diu a la introducció del seu dietari–[307], d'on sortirà l'escrivà de nau que relatarà els fets d'aquella volta el món: l'Antoni Lombart[308], de la família dels escivans, cancellers i notaris barcelonins dels Lombart.

Finalment, En Cases relata que "per aquest temps i any de 19 sobre 500, fou despatxat En Ferran de Magallanes a Barcelona per descobrir l'Especieria, al qual descobriment s'havia ofert i oferí, no pel camí que seguien els portuguesos, sinó per cert estret de mar que tenia per cert que descobriria"[309]. I amb aquest fi, "es gastaren de la hisenda del rei, per despatxar-lo, crec que 21.000 ducats"[310].

Potser, si bé sense adonar-se'n, l'únic historiador que ha fet veure la connexió de l'Emperador Carles, en tant que rei dels catalans i senyor de les Índies, ha estat En Merriman. D'acord amb aquest historiador britànic, En Carles era a Barcelona esperant que les Corts li aprovessin una donació important de diners, la votació de la qual els diputats catalans anaven retardant[311]. Sis mesos després de la seva elecció reial, la discussió continuava. Per això, En Merriman apunta: "Fins al gener de 1520 no es votaren els diners, i encara llavors només arribà la xifra de 250.000 «lliures de Barcelona», amb prou feines suficients per cobrir les despeses de la prolongada estada del rei. Només la inesperada arribada, a l'anterior mes de desembre, d'un regal en or mexicà, enviat per En Ferran Cortès, havia salvat En Carles de la bancarrota"[312]. Amb la qual informació sabem del cert que les Corts catalanes van poder efectuar els pagaments exigits pel seu monarca mercès a l'or enviat des de Mèxic per En Cortès. I, encara, de l'escreix, el Comptador de la Casa de Contractació "ordenà enviar al virrei de Mallorca mil ducats d'or"[313].

Amb tot, com que aquesta i d'altres arribades de l'or a Catalunya i la seva utilització per contrarestar les despeses de les institucions catalanes contretes amb l'Emperador denunciava obertament la implicació directa d'aquest país amb la conquesta i colonització del Nou Món, sovint trobem que els textos dels cronistes amaguen aquesta realitat nacional o la substitueixen per la castellana. Així, el Pare Cases, que narra amb una escrupolositat i un detall extraordinaris tots els fets d'En Cortès, ni tan sols esmenta la visita que aquest va fer a l'Emperador, primer a Montsó i, després a Barcelona, per bé que la seva Història de les Índies s'acabi al 1561, com ell mateix expressa al final del llibre[314]. Tampoc En Santa Cruz no ens diu que En Cortès va arribar a Montsó, tot i que ens especifica que, a l'any 1528, "vingué a besar les mans de l'Emperador, amb molts grans fastos, on fou de tothom molt admirat i en molta estima tingut"[315].

Altrament, segons En Bernal Díaz del Castillo, l'any de 1528, En Cortès va arribar a "la cort, que en aquella saó era a Toledo"[316], on va ser rebut solemnement per l'Emperador i li va fer relació de les seves gestes[317]. Al llarg de tot el capítol, el cronista parla sempre de Castella i de Toledo i escriu emfàticament que "vull portar a la memòria altres coses que a En Cortès li esdevingueren a Castella al temps que hi estigué la cort"[318]. Doncs bé: tal com ha indicat En Demetrio Ramos, "aquest esdeveniment no es produí a la ciutat del Tajo, on no hi havia la Cort"[319], sinó que En Cortès "hagué d'arribar fins a Montsó –on se celebraven les Corts aragoneses– per poder-se presentar davant del Rei"[320].

En Sandoval escriu també que "en aquest any de 1528, a les seves acaballes, essent l'Emperador a Toledo, vingué a aquesta ciutat el famós i digne de perpetu nom Ferran Cortès, després d'haver conquerit la Nova Espanya i d'altres moltes províncies, majors que Europa"[321]. I signantment fa En López de Gómara. De conformitat amb ell, En Cortès "arribà a Espanya a finals de 1528, essent la cort a Toledo. Omplí tot el regne del seu nom i tothom el volia veure"[322].

El fet que tants cronistes oficials s'equivoquin sempre en el mateix i precís punt, quan disposaven de documentació de primera mà, quan seguien la Cort i que, per tant, van presenciar ocularment allò que narraven, és que l'error no és involuntari, ans prové d'unes instàncies superiors, que l'introduïen mimèticament allà on calgués.

Així ho ha intuït l'Amanda López de Meneses, que ha confrontat les cròniques mexicanes amb la documentació oficial de les Corts de Castella, i que ha desmentit la dada de la trobada d'En Cortès i l'Emperador a Toledo. Per ella, des que ho va escriure En Gómara, al segle XVI, "es ve repetint que la primera entrevista del conqueridor de la Nova Espanya amb el rei de les Índies, illes i terra ferma del mar Oceà tingué lloc a Toledo, que, certament, amb el seu alcàsser, hagués constituït un magnífic escenari de l'esdeveniment; però la veritat és que En Carles d'Àustria havia deixat aquesta ciutat el 12 de febrer del 1526"[323]. Així mateix, creu que En Cortès, "després de passar per València, arribava a Montsó, la tradicional seu de les corts dels dominis de la corona d'Aragó a fi de celebrar-les"[324]. I va ser precisament a les Corts de Montsó, "on, a més dels procuradors i representants dels braços, hi havia quasi tots els components del Consell d'Índies"[325], que l'Emperador, en tant que rei de la Corona d'Aragó, va refusar de concedir a En Cortès el càrrec de virrei[326], tot i atorgant-li, nogensmenys, al 6 de juliol de 1529, des de Barcelona, el títol de Marquès de la Vall de Oaxaca i Capità General de la Nova Espanya i de les Costes de la Mar del Sud[327].

Tanmateix, la informació de la rebuda imperial, que els censors circumscriuen sempre a Castella, té, almenys, un lapsus, atès que, al 1629, En Juan de Solórzano ens assegura, amb tots els ets i uts, que En Cortès, tornant del Nou Món, va ser rebut a Barcelona. Segons aquest cronista, en arribar a Espanya, "rebé, en recompensa, del Cèsar Carles V el govern i comandament suprem, tant civil com militar, de la Nova Espanya i el marquesat de la Vall de Oaxaca i altres llocs amb 23.000 vassalls tributaris, de la qual cosa se li despatxà un privilegi reial força honrós a Barcelona"[328].

Conformement, la negociació d'un càrrec català, com el de virrei, per als seus dominis americans és incontestable, com així la seva estada a Barcelona. Per això En Manuel Fernández ha apuntat: "És molt probable que el Conqueridor es veiés decebut, en trobar-se que l'estadista [Carles I] preferia atorgar-li honors com a capità general de la Mar del Sud que posar-lo al davant del virregnat de Mèxic. Tal vegada, a Barcelona, quan el Cèsar s'apressava per embarcar-se cap a Itàlia, En Ferran Cortès el collà massa amb memorials i provocà la còlera règia"[329].

Per acabar, també sembla que abans que el rei s'embarqués, En Cortès va emmalaltir, car En Sandoval insisteix que, "estant malalt, [l'Emperador] el visità a casa seva, i abans de salpar cap a Itàlia el féu marquès de la Vall de Huaxaques, a 6 de juliol d'aquest any, i capità general de la Nova Espanya, [i] de les províncies i costes de la mar del Sud"[330]; amb la qual cosa també sabem que el conqueridor mexicà tenia casa a Barcelona.

Ara bé: com que el càrrec de virrei, tan sols s'atorgava "en presència de les autoritats del país"[331], i en l'acte de jurament del càrrec hi intervenien els consellers i els diputats, els quals demanaven al virrei "l'obligació de jurar a Barcelona"[332]; d'aquí se n'infereix, en demanar En Cortès aquest càrrec i negociar-lo a la capital catalana, la implicació directa del govern català i de les seves institucions amb la conquesta i colonització primigènies de Mèxic.

Per tant, ara és evident que les fonts concorden a fer arribar En Cortès a Montsó i, al cap de poc, a Barcelona, on, a més a més, hi tenia una casa. I quan En Gómara ens diu que "va omplir tot el regne del seu nom i tothom el volia veure"; o quan, En Santa Cruz rebla que "va venir a besar les mans de l'Emperador, amb molt gran fast, on fou de tots molt mirat i tingut en molta estima"[333], és que va omplir Aragó i Catalunya de la seva gran fama i tots els aragonesos, primer, i els catalans, després, van fer els impossibles per veure'l i admirar-lo.

Jordi Bilbeny

NOTES I BIBLIOGRAFIA:

[1] Cf. Cedulario Puertorriqueño; compilació, estudi i notes de Vicente Murga Sanz, Ediciones de la Universidad de Puerto Rico, Río Piedras, 1964, tom II, doc, 33, p.39-40.

[2] Ídem, doc. 34, p. 40.

[3]Vg. MARIA MERCÈ COSTA – ARMAND DE FLUVIÀ, “Els Carròs [arbre genealògic]”, Gran Enciclopèdia Catalana; Enciclopèdia Catalana, S.A.; Barcelona, 1973, vol. 4, p. 490.

[4]Cf. LUIS RUBIO Y MORENO, “Inventario General de Registros Cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla”; Colección de Documentos Inéditos para la Historia de Hispano-América, V [1928], p. 58.

[5]Ídem, p. 59.

[6]Ídem.

[7]ALONSO DE SANTA CRUZ, Crónica del Emperador Carlos V; publicada per Ricardo Beltrán y Rózpide i Antonio Blázquez y Delgado-Aguilera, Imprenta del Patronato de Huérfanos de Intendencia é Intervención Militares, Madrid, 1920, tom I, p. 188.

[8]Ídem.

[9]Ídem, p.189-191.

[10]Ídem, p. 193.

[11]Cf. A. DE SANTA CRUZ, op. cit., vol. I, p. 186.

[12]JOSEPH PÉREZ, La Revolución de las Comunidades de Castilla (1520-1521); Siglo Veintiuno Editores, sa; 2a edició, Madrid, 1977, p. 126.

[13]HENRY KAMEN, Una sociedad conflictiva: España, 1469-1714; traducció de Fernando Santos Fontenla, El Libro de Bolsillo-1064, Alianza Editorial, S.A.; Madrid, 1984, p. 129.

[14]Cf. P. ANGEL ORTEGA, La Rábida. Historia documental crítica; Impr. y Editorial de San Antonio, Sevilla, 1926, vol. III, p. 144.

[15]JUAN GIL, “Marinos y mercaderes en Indias (1499-1504)”; Anuario de Estudios Americanos, XLII (1985), p. 19.

[16]Cf. LUIS RUBIO Y MORENO, “Pasajeros a Indias. Catálogo Metodológico de las Informaciones y Licencias de los que allí pasaron, existentes en el Archivo General de Indias.- Siglo primero de la colonización de América. 1491-1592”, tom I; Colección de Documentos Inéditos para la Historia de Hispano-América, IX (1930), p. 310.

[17]Cf. L. RUBIO Y MORENO, “Inventario General de Registros Cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla”; op. cit., p. 59.

[18]Cf. FRANCSICO BEJARANO ROBLES, Catálogo de documentos del reinado de Carlos I, años 1516-1556, que se conservan en el Archivo Municipal de Málaga; Diputación Provincial de Málaga, Málaga, 1994, doc. 32, p. 20.

[19]Ídem, doc. 34.

[20]Vg. BARTOLOMÉ DE LAS CASAS, Historia de las Indias; edició d’Agustín Millares Carlo i estudi preliminar de Lewis Hanke, Fondo de Cultura Econónica, S.A.; 2a reimpressió, Mèxic, D.F., 1986, vol. III, p. 189-193.

[21]Ídem, p. 192.

[22]Ídem, p. 193.

[23]Vg. “Córtes de Valladolid de 1518”, Córtes de los Antiguos Reinos de Leon y de Castilla; Establecimiento Tipográfico de los Sucesores de Rivadeneyra, Madrid, 1882, Tom Quart, p. 260-284.

[24]Vg. M. CIRIACO PÉREZ BUSTAMANTE, “Actividad legislativa de Carlos V en orden a las Indias”, Charles-Quint et son temps; Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, París, 1959, p. 121.

[25]Vg. VICENTE DE CADENAS Y VICENT, Carlos I de Castilla, Señor de las Indias; Instituto Salazar y Castro (C.S.I.C.), Madrid, 1988, p. 261-512.

[26]Ídem, p. 198-199.

[27]Ídem, p. 198.

[28]“Córtes de Valladolid de 1518”; op. cit., p. 263.

[29]Ídem.

[30]Ídem.

[31]Ídem, p. 266.

[32]Ídem.

[33]Ídem, p. 305, 311 i 319-320.

[34]“Ordenamiento de las Córtes de Toro de 1505”; op. cit., p. 194-195.

[35]“Córtes de Valladolid de 1506”; op. cit., p. 219.

[36]“Córtes de Búrgos, año de 1512”; op. cit., p. 235.

[37]“Ordenamiento de las Córtes de Búrgos de 1515”; op. cit., p. 245.

[38]“Córtes de Valladolid de 1518”; op. cit., p. 260-284.

[39]JUAN MANZANO MANZANO, La incorporación de las Indias a la Corona de Castilla; Ediciones Cultura Hispánica, Madrid, 1948, p. 326, nota 22.

[40] PEDRO AGUADO BLEYE, Manual de Historia de España; Espasa-Calpe, S.A.; Madrid, 1974, vol. II, p. 352.

[41] SANTIAGO SOBREQUÉS I VIDAL, Història de la producció del dret català fins al decret de Nova Planta; Col·legi Universitari de Girona, Girona, 1981, p. 66.

[42] FLORENTINO PÉREZ EMBID, “El problema de la incorporación de las Indias a la Corona de Castilla”; Revista de Indias, 33-34 (1948), p. 833-834.

[43] Ídem, p. 835.

[44] P. AGUADO BLEYE, op. cit., p. 352.

[45] Ídem.

[46]Vg. Constitucions fetes per la Sacra Cessarea catholica y real magestat de don Carles, elet en rey dels Romans y Sdevenidor Emperador y de la molt alta y excellentissima Senyora dona Joanna mare sua, Reys de Castella y de Aragó y de les dos Sicilies, etc. En la primera Cort de Barcelona celebrada en lo monestir de Sanct francesch dels frares Menors de la dita ciutat de Barcelona en lany M.D.XX., foli biiij.

[47]ANTONIO DE BOFARULL Y BROCÁ, Historia Crítica (Civil y Eclesiástica) de Cataluña; Juan Aleu y Fugarull, Editor; Barcelona, 1878, tom VII, p. 10.

[48]Ídem, p. 11.

[49]FERRAN SOLDEVILA, Història de Catalunya; segona edició, Editorial Alpha, Barcelona, 1963, p. 888-889.

[50]FRANCISCO DE BOFARULL Y SANS, Predilección del Emperador Carlos V por los catalanes; Establecimiento Tipográfico de Jaime Jepus, Barcelona, 1895, p. 7.

[51]Ídem, p. 9.

[52]ROGER BIGELOW MERRIMAN, Carlos V el Emperador y el Imperio Español en el Viejo y Nuevo Mundo; traducció de l'anglès per Guillermo Sans Huélin, 3a edició, Espasa-Calpe, S.A.; Madrid, 1960, p. 43.

[53]Ídem, p. 41-42.

[54]Ídem, p. 42.

[55]Ídem.

[56]ROYALL TYLER, El Emperador Carlos V; Editorial Juventud, S.A.; Libros de Bolsillo Z-212, Barcelona, 1976, p. 210.

[57]Ídem, p. 210-211.

[58]F. SOLDEVILA, op. cit., p. 892.

[59]JUAN REGLÁ, “Carlos V y Barcelona”, Estudios Carolinos. Curso de conferencias (octubre-diciembre 1958); Universidad de Barcelona, Barcelona, 1959, p. 40.

[60]Ídem.

[61]ÀNGEL CASALS, L’Emperador i els catalans. Catalunya a l’Imperi de Carles V (1516-1543); Editorial Granollers, S.L.; Granollers, 2000, p. 68.

[62]JUAN MANUEL GONZÁLEZ CREMONA, Carlos V, señor de dos mundos; Memoria de la Historia-28, Editorial Planeta, S.A.; 3a edició, Barcelona, 1991, p. 61.

[63]PIERRE VILAR, Catalunya dins l'Espanya Moderna. Recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals; segona edició, Editorial Alpha, Barcelona, 1963, vol. II, p. 242.

[64]J. H. ELLIOTT, La España Imperial. 1469-1716; traducció de J. Marfany, Ediciones Vicens-Vives, S.A.; 5a edició, Quarta reimpressió, Barcelona, 1993, p. 154.

[65]PEDRO VOLTES BOU, Cartas del Emperador Carlos I a la ciudad de Barcelona; Universidad de Barcelona-Facultad de Filosofía y Letras, Barcelona, 1958, p. 15.

[66]Ídem, p. 17.

[67]R. BIGELOW MERRIMAN, op. cit., p. 36.

[68]Ídem, p. 38.

[69]Ídem, p. 40.

[70]H. KAMEN, op. cit., p. 63-64.

[71]JOHN LYNCH, España bajo los Austrias/1. Imperio y absolutismo (1516-1598); traducció de Josep Maria Bernadas, Historia, ciencia, sociedad-56, Edicions 62 s/a., 7a edició, Barcelona, 1993 vol. I, p. 53.

[72]J. H. ELLIOTT, op. cit., p. 157.

[73]ERNEST BELENGUER, El imperio hispánico, 1479-1665; Libro de Mano-35, Grijalbo Mondadori, S.A.; Barcelona, 1995, p. 153.

[74]Cf. M. FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, La España del Emperador Carlos V (1500-1558; 1517-1556); op. cit., tom XVIII, p. 124.

[75]R. TYLER, op. cit., p. 41.

[76]H. KAMEN, op. cit., p. 130.

[77]E. BELENGUER, op. cit., p. 153.

[78]R. BIGELOW MERRIMAN, op. cit., p. 64.

[79]Ídem, p. 64-65.

[80]JOSEPH PÉREZ, Carlos V, soberano de dos mundos; Biblioteca de bolsillo Claves-12, Ediciones B, S.A.; Barcelona, 1998, p. 36.

[81]Ídem.

[82]R. TYLER, op. cit., p. 41.

[83]H. KAMEN, op. cit., p. 112.

[84]RAMÓN MENÉNDEZ PIDAL, Idea Imperial de Carlos V; Colección Austral-172, Espasa-Calpe, S.A.; 6a edició, Madird, 1971, p. 16.

[85]Ídem, p. 31.

[86]Ídem, p. 16.

[87]Ídem, p. 14.

[88]Ídem, p. 15.

[89]Ídem, p. 23.

[90]Ídem, p. 16.

[91]Ídem, p. 29.

[92]Ídem.

[93]ERNEST BELENGUER, El imperio de Carlos V. Las coronas y sus territorios; Historia, ciencia, sociedad-336, Ediciones Península, s.a.; Barcelona, 2002, p. 80.

[94]Ídem, p. 87.

[95]Cf. ROBERT B. TATE, “Rèplica de Margarit a la proposició reial a les corts de Barcelona”, Joan Margarit i Pau, Cardenal i Bisbe de Girona; Biblioteca de Cultura Catalana-18, Curial Edicions Catalanes, Barcelona, 1976, Apèndix XV, p. 339.

[96]J. LEE SHNEIDMAN, L’Imperi catalano-aragonès (1200-1350); traducció de Francesc Gironella, Col·lecció estudis i documents, núms. 24 i 25, Edicions 62 s/a, Barcelona, 1975.

[97]J. N. HILLGARTH, El problema d’un imperi mediterrani català. 1229-1327; Biblioteca «Raixa»-135, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1984.

[98]J. H. ELLIOTT, op. cit., p. 185.

[99]MANUEL BALLESTEROS-GAIBROIS, Valencia y los Reyes Católicos (1479-1493); Anales de la Universidad de Valencia, València, 1943, p. 24.

[100]Ídem, p. 25.

[101]Ídem.

[102]Cf. AGUSTÍ DURAN I SANPERE, Barcelona i la seva història, Curial, Barcelona, 1973, vol. II, p. 46.

[103]LUIS SUÁREZ FERNÁNDEZ, “Fundamentos del régimen unitario de los Reyes Católicos”; Cuadernos Hispanoamericanos, 80 (1969), p. 177.

[104]PEDRO MÁRTIR DE ANGLERÍA, Cartas sobre el Nuevo Mundo; El Espejo Navegante-7, Ediciones Polifemo, Madrid, 1990, Epístola 634, p. 100.

[105]P. M. DI ANGHIERA, “Epistolario”, Documentos Inéditos para la Historia de España, XI (1956), p. 379.

[106]FEDERICO CHABOD, Carlos V y su imperio; Fondo de Cultura Económica, S.A.; Mèxic, D.F., 1992, p. 87.

[107]Ídem.

[108]Ídem, p. 87-88.

[109]J. M. GONZÁLEZ CREMONA, op. cit., p. 61.

[110]RICARDO GARCÍA CÁRCEL, “Las Cortes de 1519 en Barcelona, una opción revolucionaria frustrada”, Homenaje al Dr. D. Juan Reglá Campistol; Universidad de Valencia - Facultad de Filosofía y Letras, València, 1975, vol. I, p. 239.

[111]Ídem, p. 239, nota 2.

[112]JOAN REGLÀ, Els virreis de Catalunya; Història de Catalunya / Biografies catalanes, Edicions Vicens-Vives, S.A.; 4a edició, Barcelona, 1980, vol. 9, p. 80.

[113]Ídem.

[114]MANUEL FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, “Carlos V y Cataluña”, Pedralbes, 5 (1985), p. 21.

[115]Ídem, p. 23.

[116]Ídem, p. 23, nota 4.

[117]Ídem, p. 24.

[118]Ídem, p. 25.

[119]Ídem, p. 26.

[120]Ídem, p. 28.

[121]Ídem, p. 26.

[122]Ídem.

[123]P. VILAR, op. cit., vol. II, p. 245.

[124]H. KAMEN, op. cit., p. 114.

[125]E. BELENGUER, El imperio hispánico, 1479-1665; op. cit., p. 146-147.

[126]F. SOLDEVILA, op. cit., p. 893.

[127]Parlaments a les Corts Catalanes; text, introducció, notes i glossari per Ricard Albert i Joan Gassiot, Els Nostres Clàssics, XIX-XX [Editorial Barcino], Barcelona, 1928, p. 246.

[128]F. SOLDEVILA, op. cit., p. 893.

[129]P. VILAR, op. cit., vol. II, p. 245, nota 41.

[130]Ídem, p. 245.

[131]Vg. Parlaments a les Corts Catalanes; op. cit., p. 243.

[132]MARCELO CAPDEFERRO, Otra Historia de Cataluña; Editorial Acervo, S.L.; Barcelona, 1985, p. 204.

[133]JEAN DESCOLA, Historia de España; Libros de Bolsillo Z, núm. 200, Editorial Juventud, S.A.; 2a edició, Barcelona, 1988, p. 222.

[134]LAURENT VITAL, Relación del Primer Viaje a España de Carlos I con su desembarco en Asturias; Anaquel Cultural Asturiano-12, Grupo Editorial Asturiano, Uvièu, 1992, p. 110.

[135]Ídem, p. 109.

[136]FRANCISCO LÓPEZ DE GÓMARA, Historia General de las Indias; Calpe, Madrid, 1922, vol. I, p. 5

[137]FAUSTINO MENÉNDEZ PIDAL DE NAVASCUÉS, “El Velló i les Columnes”, L’art a Catalunya i els regnes hispànics en temps de Carles I; Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II i Carlos V, Madrid, 2000, p. 85.

[138]MARCEL BATAILLON, Estudios sobre Bartolomé de las Casas; traducció de J. Coderch i J. A. Martínez Schrem, Edicions 62 s/a, Historia, Ciencia, Sociedad-127, Barcelona, 1976, p. 152.

[139]HANS-JOACHIM KÖNIG, “Plus Ultra: ¿Emblema de conquista e imperio universal? América y Europa en el pensamiento político de la España de Carlos V”, Carlos V / Karl V. 1500-2000; Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, Madrid, 2001, p. 557.

[140]MANUEL FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Carlos V. Un hombre para Europa; Espasa Calpe, S.A.; Madrid, 2000, p. 68.

[141]E. BELENGUER, El imperio de Carlos V; op. cit., p. 61.

[142]WIM BLOCKMANS, Carlos V. La utopía del Imperio; versió de María José Calvo, Alianza Ensayo-173, Alianza Editorial, S.A.; Madrid, 2000, p. 20-21.

[143]Cf. Parlaments a les Corts Catalanes; op. cit., p. 243.

[144]Vg. JOAN AINAUD DE LASARTE, El Toisó d'Or a Barcelona; Aymà, Editor; Barcelona, 1949, p. 62, 63 i 69 i CONDE DE VILANOVA, Capítulo del Toisón de Oro celebrado en Barcelona, el año 1519; amb il·lustracions de Félix Doménech y Roura, Llibreria Verdaguer, Barcelona, 1930, Tom I, p. 74-75.

[145]J. AINAUD DE LASARTE, op. cit., p. 13.

[146]J. REGLÁ, "Carlos V y Barcelona"; op. cit., p. 40.

[147]Vg. J. AINAUD DE LASARTE, op. cit., p. 42.

[148]F. MENÉNDEZ PIDAL DE NAVASCUÉS, op. cit., p. 77.

[149]Vg. J. AINAUD DE LASARTE, làmina IV, entre les pàgines 32 i 33.

[150]Ídem, p. 148.

[151]Vg. Art de Catalunya, dirigit per Xavier Barral i Altet, Edicions l'Isard, Barcelona, 1997, tom 9, p. 28.

[152]Ídem, p. 67.

[153]F. SOLDEVILA, op. cit., p. 893.

[154]Ídem.

[155]JON ARRIETA ALBERDI, El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1707); Institución «Fernando el Católico», Saragossa, 1994, p. 96.

[156]Ídem, p. 97.

[157]Cf. Dietaris de la Generalitat de Catalunya; volum I, anys 1411 a 1539; edició dirigida per Josep Maria Sans i Travé, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994, p. 351.

[158]F. SOLDEVILA, op. cit., p. 892, nota 38.

[159]M. FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, La España del Emperador Carlos V (1500-1558; 1517-1556); dins Historia de España, dirigida per Ramón Menéndez Pidal, Espasa-Calpe, S.A.; Madrid, 1966, tom XVIII, p. 123-124.

[160]Ídem, p. 124.

[161]BARÓN DE TERRATEIG, “Idea imperial de Carlos V”; Cuadernos Hispanoamericanos, 80 (1969), p. 241.

[162]J. REGLÁ, “Carlos V y Barcelona”, op. cit., p. 41.

[163]Ídem.

[164]Ídem.

[165]Ídem.

[166]Ídem, p. 42.

[167]Ídem.

[168]Ídem, p. 50.

[169]RAMÓN CARANDE, El Atlánte Patético (Otros estudios sobre Carlos V); Editora Regional de Extremadura, Badajoz, 1997, p. 20.

[170]Ídem.

[171]Cf. JOSÉ ANTONIO MARAVALL, Las comunidades de Castilla; Biblioteca Fundamental de Nuestro Tiempo-58, Alianza Editorial, S.A. – Club Internacional del Libro S.A. de Promoción y Ediciones, 4a edició, Madrid, 1984, p. 69.

[172]Ídem.

[173]Ídem, p. 70.

[174]R. BIGELOW MERRIMAN, op. cit., p. 30.

[175]J. PÉREZ, Carlos V, soberano de dos mundos; op. cit., p. 34.

[176]Ídem, p. 35.

[177]Ídem.

[178]MANUEL FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Poder y Sociedad en la España del Quinientos; Alianza Universidad-821, Alianza Editorial, S.A.; Madrid, 1995, p. 183.

[179]Ídem, p. 184.

[180]RAFAEL ALTAMIRA, Manual de Historia de España; Editorial Sudamericana, 2a edició, Buenos Aires, 1946, p. 360-361.

[181]Cf. JOSEPH PÉREZ, La Revolución de las Comunidades de Castilla (1520-1521); op. cit., p. 128.

[182]JOSEPH PEREZ, “Moines frondeurs et sermons subversifs en Castille pendant le premier séjour de Charles-Quint en Espagne”; Bulletin Hispanique, LXVII (1965), p. 11.

[183]Ídem, p. 18.

[184]Ídem, p. 13.

[185]Ídem, p. 17.

[186]Ídem, p. 24.

[187]B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 233.

[188]Cf. L. RUBIO Y MORENO, “Inventario General de Registros Cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla”; op. cit., p. 59.

[189]B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 276.

[190]M. BATAILLON, op. cit., p. 112.

[191]Ídem, p. 112, nota 173.

[192]JOSÉ MANUEL MARTÍNEZ BANDE, “La leyenda negra y las leyes de Indias”, Cádiz en la Carrera de las Indias; Aula Militar de Cultura – Gobierno Militar, Cádiz, 1967, p. 135.

[193]Ídem.

[194]Ídem.

[195]Cf. J. H. PARRY, El Imperio Español de Ultramar; traducció de l’anglès d’Ildefonso Echevarría, Aguilar S.A. de Ediciones, Madrid, 1970, p. 39.

[196]A. MURO OREJÓN, “El Real y Supremo Consejo de las Indias”; op. cit., p. 5.

[197]P. M. DE ANGLERÍA, Cartas sobre el Nuevo Mundo; op. cit., Epístola 629, p. 97-98.

[198]B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 66.

[199]Ídem, p. 276.

[200]Ídem.

[201]J. H. PARRY, op. cit., p. 39.

[202]Ídem.

[203]A. MURO OREJÓN, “El Real y Supremo Consejo de las Indias”; op. cit., p. 23.

[204]Ídem, p. 20.

[205]PEDRO MÁRTIR DE ANGLERÍA, Décadas del Nuevo Mundo; Ediciones Polifemo, Madrid, 1989, Dècada Cinquena, cap. VII, p. 351.

[206]Ídem, p. 352.

[207]P. ANGEL ORTEGA, op. cit., vol. III, p. 145.

[208]Ídem, p. 234.

[209]Ídem.

[210]Ídem, p. 235.

[211]L. RUBIO Y MORENO, “Inventario General de Registros Cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla”; op. cit., p. 59-60.

[212]Cf. L. RUBIO Y MORENO, “Pasajeros a Indias”; op. cit., tom I, p. 317.

[213]Ídem.

[214]Ídem, p. 319.

[215]Ídem, p. 319-320.

[216]Cf. P. ANGEL ORTEGA, op. cit., vol. III, p. 233.

[217]Ídem, p. 168.

[218]Ídem, p. 210-211.

[219]L. RUBIO Y MORENO, “Inventario General de Registros Cedularios del Archivo General de Indias de Sevilla”; op. cit., p. 60.

[220]Cf. P. ANGEL ORTEGA, op. cit., vol. III, p. 142.

[221]Cf. HUGH THOMAS, La conquista de México; Editorial Planeta, S.A.; 7a edició, Barcelona, 1995, p. 804 (nota 16), 817 (nota 50) i 820 (nota 28).

[222]Cf. DEMETRIO RAMOS, Hernán Cortés. Mentalidad y propósitos; Ediciones Rialp, S.A.; Madrid, 1992, p. 103.

[223]Ídem, p. 173.

[224]Cf. V. DE CADENAS Y VICENT, op. cit., 301.

[225]Ídem.

[226]Ídem.

[227]Ídem, p. 303.

[228]Cf. P. ANGEL ORTEGA, op. cit., vol. III, p. 167.

[229]Cf. L. RUBIO Y MORENO, “Pasajeros a Indias”; op. cit., tom I, p. 321.

[230]Ídem.

[231]Cf. V. DE CADENAS Y VICENT, op. cit., p. 303.

[232]Cf. P. ANGEL ORTEGA, op. cit., vol. III, p. 145.

[233]P. M. DE ANGLERÍA, Cartas sobre el Nuevo Mundo; op. cit., Epístola 649, p. 101-102.

[234]D. RAMOS, op. cit., p. 174 i 185.

[235]Ídem.

[236]Ídem, p. 50.

[237]H. THOMAS, op. cit., p. 390.

[238]Ídem, p. 387 i 390.

[239]Ídem, p. 390.

[240]Ídem, p. 394.

[241]D. RAMOS, op. cit., p. 170 i 174.

[242]H. THOMAS, op. cit., p. 387.

[243]Ídem.

[244]Ídem.

[245]Ídem p. 394.

[246]P. M. DE ANGLERÍA, Cartas sobre el Nuevo Mundo; op. cit., Epístola 650, p. 104.

[247]FRAY PRUDENCIO DE SANDOVAL, Historia de la Vida y Hechos del Emperador Carlos V, Máximo, fortísimo, Rey Católico de España y de las Indias, Islas y Tierra Firme del Mar Oceano; edició i estudi preliminar de Carlos Seco Serrano, Biblioteca de Autores Españoles-80, Madrid, 1955, vol. I, p. 162.

[248]D. RAMOS, p. 177.

[249]Ídem.

[250]Ídem, p. 174.

[251]Ídem, p. 199, nota 15.

[252]Ídem, p. 174.

[253]A. DE SANTA CRUZ, op. cit., p. 214.

[254]D. RAMOS, op. cit., p. 178.

[255]Ídem, p. 175.

[256]Ídem.

[257]Ídem, p. 386.

[258]Cf. UBALDO DE CASANOVA TODOLÍ, “Las primeras cortes catalanas de Carlos I (Barcelona 1519-1520)”; Mayurqa, 20 (1981-1984), p. 252.

[259]Cf. B. DE LAS CASAS, op. cit. vol. III, p. 336 i P. VOLTES BOU, op. cit., p. 13.

[260]Cf. A. CASALS, op. cit., p. 81.

[261]Cf. P. VOLTES BOU, op. cit., p. 54-55.

[262]Cf. A. CASALS, op. cit., p. 84.

[263]Cf. Dietaris de la Generalitat de Catalunya; op. cit., p. 353.

[264]Ídem.

[265]A. CASALS, op. cit., p. 81.

[266]Cf. B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 170.

[267]J. H. ELLIOTT, op. cit., p. 150.

[268]B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 194.

[269]Ídem, p. 359.

[270]Ídem.

[271]Ídem, p. 336.

[272]Ídem, p. 337.

[273]Ídem, p. 338.

[274]Ídem, p. 340.

[275]Ídem, p. 341.

[276]Ídem, p. 344.

[277]Ídem, p. 354.

[278]Ídem.

[279]Ídem, p. 354-355.

[280]Ídem., p. 358.

[281]Ídem.

[282]Cf. MARC-AURELI VILA, “Els itineraris d’Hernando Colón per Catalunya, 1519”, Terra Ferma; Patronat de Cultura del Centre Català de Caracas, Caracas, 1976, p. 484 i ALBA VALLÈS FORMOSA, “El pas de Ferran Colom per la Segarra”; Terra Rubra, Núm. 55, Tarroja, Novembre-desembre del 1988, p. 8.

[283]B. DE LAS CASAS, op. cit. vol. II, p. 359.

[284]U. DE CASANOVA TODOLÍ, op. cit., p. 253.

[285]Ídem, p. 254-256.

[286]Ídem, p. 258.

[287]Ídem, p. 258-260.

[288]Ídem, p. 260-261.

[289]Ídem, p. 262-263.

[290]Ídem, p. 263.

[291]Ídem, p. 263-264.

[292]Ídem, p. 264-275.

[293]Ídem, p. 258.

[294]EULÀLIA DURAN, “La cort general de 1519. Un intent col·lectiu de replantejament dels problemes”, Les Germanies als Països Catalans; Documents de Cultura-17, Curial Edicions Catalanes, Barcelona, 1982, p. 133.

[295]R. GARCÍA CÁRCEL, op. cit., p. 249.

[296]Ídem.

[297]U. DE CASANOVA TODOLÍ, op. cit., p. 246.

[298]Cf. R. GARCÍA CÁRCEL, op. cit., p. 242.

[299]Ídem.

[300]Ídem, p. 243.

[301]Ídem, p. 242-243.

[302]A. DE SANTA CRUZ, op. cit., p. 210.

[303]Ídem.

[304]Cf. L. RUBIO Y MORENO, “Pasajeros a Indias”; op. cit. tom II, Colección de Documentos Inéditos para la Historia de Hispano-América, XIII [1931], document núm. 4, p. 296-323.

[305]PEDRO SERRA Y POSTIUS, Epitome Historico del Portentoso Santuario y Real Monasterio de Nuestra Señora de Monserrate, ilustrado con los Sucessos Historicos más memorables de los Principes sus Devotos, y Bienhechores; Pablo Campins, Impressor, Barcelona, 1747, p. 301.

[306]EDUARDO IBARRA, España bajo los Austrias; Colección Labor/Ciencias Históricas-127/128, Editorial Labor, S.A.; Barcelona, 1927, p. 27.

[307]Vg. ANTONIO PIGAFETTA, La mia longa et pericolosa navigatione. La prima circumnavigazione del globo

(1519-1522); transcripció del còdex de la Biblioteca Ambrosiana, introducció i notes de Luigi Giovannini, Edizioni Paoline, s.r.l., Torí, 1989, p. 52

[308]Cf. R. BIGELOW MERRIMAN, op. cit., p. 279, nota 20.

[309]B. DE LAS CASAS, op cit., vol. III, p. 357.

[310]Ídem.

[311]Cf. R. B. MERRIMAN, op. cit., p. 45.

[312]Ídem.

[313]H. THOMAS, op. cit., p. 396.

[314]B. DE LAS CASAS, op. cit., vol. III, p. 410.

[315]A. DE SANTA CRUZ, op. cit., p. 468.

[316]BERNAL DÍAZ DEL CASTILLO, Historia Verdadera de la Conquista de Nueva España; introducció i notes de Luis Sáinz de Medrano, Clásicos Universales Planeta-210, Editorial Planeta, S.A.; Barcelona, 1992, cap. CXCV, p. 810.

[317]Ídem, p. 811.

[318]Ídem, p. 813.

[319]D. RAMOS, op. cit., p. 239.

[320]Ídem.

[321]P. DE SANDOVAL, op. cit., vol II, p. 303.

[322]FRANCISCO LÓPEZ DE GÓMARA, La conquista de México; Crònicas de América-36, Historia 16, edició de José Luis de Rojas, Madrid, 1987, p. 403.

[323]AMADA LÓPEZ DE MENESES, “El primer regreso de Hernán Cortés a España”; Revista de Indias, XIV (1954), p. 69.

[324]Ídem, p. 71-72.

[325]D. RAMOS, op. cit., p. 249, nota 16.

[326]Ídem, p. 241-242.

[327]Ídem, p. 243, 251 (nota 39) i 254.

[328]JUAN DE SOLÓRZANO PEREYRA, De Indiarum Iure (Liber I: De Inquisitione Indiarum); [segons l’edició de 1629], Corpus Hispanorum de Pace, Segona Sèrie, vol. VIII, a cura de C. Baciero, L. Baciero, A.M. Barrero, J. M. García Añoveros i J.M. Soto, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid, 2001, p. 183.

[329]M. FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Poder y sociedad en la España del Quinientos; op. cit., p. 223-224.

[330]P. DE SANDOVAL, op. cit., vol. II, p. 304.

[331]VÍCTOR FERRO, El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta; Referències-1, Eumo Editorial, Vic, 1987, p. 58.

[332]Ídem.

[333]A. DE SANTA CRUZ, op. cit., p. 468.